

JÁSZKUNSAĞ

AZ MTA JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYEI TUDOMÁNYOS TESTÜLETE FOLYÓIRATA

PERESZLÉNYINÉ KOCSIS ÉVA

Jász-Nagykun-Szolnok megye közoktatása

A közoktatás működését és fejlődését alapvetően a gazdasági és társadalmi környezetének változásai határozzák meg. Minden intézményrendszer, így az iskola is visszatükrözi a különböző térségek társadalmi kultúrájának eltérő színvonalát. Az újonnan megnyílt gazdasági lehetőségek, a vagyoni és jövedelmi differenciálódás, általában az életesélyek változásai miatt a társadalom különböző csoportjai számára módosult az iskoláztatás értéke.

Különösen súlyos kihívást jelent ma és a jövőben is az a demográfiai csökkenés, amely a hetvenes évek közepén született népes korosztályoknak az iskolarendszerből való kilépésével kezdődött. A statisztikai adatok alapján megállapítható, hogy a megye népessége a felsőfokú és a középiskolai végzettség részarányában még eléggé elmarad az országos szinttől. Sajnos a megyében arányában több csak az 1—5. osztályt végzett és az analfabéta, mint országosan. A megye kistérségei között legnagyobb felsőfokú, illetve középiskolai iskolázottsági részarányával a Szolnok—Martfű—Törökszentmiklós térség vezet. Szolnok Megyei Jogú Város népességének iskolázottsági összetétele magasán a legjobb a megyében. A viszonylag legtöbb, csak szakmunkás végzettségig eljutó személy viszont a megye egyéb városaiban, kistérség szerint a Jászságban, Karcag—Kisújszállás—Mezőtúr—Túrkeve és Kunszentmárton—Tiszaföldvár térségében él. A középiskolai végzettséggel rendelkezők esetében is Szolnok áll a legjobb helyen.

Óvodáztatás

Az utóbbi hat évben demográfiai okok miatt az óvodások száma is csökkent. Az óvodák és férőhelyeik, az óvodai csoportok, valamint az óvodapedagógusok számát az önkormányzatok — gazdasági megfontolásból — ennél nagyobb ütemben csökkentették. A legnagyobb arányú csökkenés az óvodapedagógusok számában következett be, nyilván az óvodák költségvetésében meghatározó jelentőségű béralappal való takarékoskodás érdekében. E változások miatt az egy csoportra, a 100 férőhelyre, az egy óvodapedagógusra jutó óvodások száma nőtt. Az egy csoportra jutó óvodások 25,1-es átlaga magasabb az oktatási törvény által meghatározott maximális óvodai csoportlétszámnál (25), ami — az adatok szóródása folytán — eleve magában rejti az esetenkénti jelentősebb túllépést is. Az óvodai csoportra jutó óvodapedagógusok száma

átlagban nem éri el a két főt. Örvedetes, hogy az óvodapedagógusi képesítéssel nem rendelkezők száma és aránya csökkent, ma már jelentéktelen nagyságrendű. A fogyatékos gyermekek óvodáztatása elmarad az igények mögött. Az összes óvodás 0,5 százalékára terjed ki.

Az utóbbi években egyes önkormányzatoknak — a létszámcsökkentés miatt — jelentős óvoda-visszafeljesztései voltak, viszont találunk olyan településeket, ahol nem vettek fel minden jelentkezőt az óvodába. Összesen 12 helyen volt felvételi elutasítás. Jelentősebb (25-nél több) volt az elutasítottak száma Szolnokon, Karcagon, Jászapátiban, Kunszentmártonban. Arányaiban pedig a legtöbb elutasítás Tószegen, Kengyelen, Tiszaszentimrén, Jászapátiban volt.

Az 1990—96-os években új óvodafenntartók (alapítvány, egyház) is megjelentek, azonban a megyében az óvodák 98,5 százalékát (a községekben a 100 százalékát) ma is az önkormányzatok tartják fenn. A megyében az óvodák csaknem fele, a városokban kétharmada tagóvoda. A Tiszazugban az óvodák harmada még mindig általános iskolához tartozik. Az óvodák tízede önmagában (tagóvoda nélkül) önálló. Ez a forma 22 százalékot tesz ki a Jászságban, míg Szolnokon alig van ilyen. Ez elsősorban községi specialitás, ott, ahol gondoltak az óvoda általános iskoláról való leválasztására. Az óvodák 5,5 százaléka tartozik általános művelődési központhoz. Ez is döntően községi szervezeti forma, elsősorban a tiszafüred—kunhegyesi kistérségben jellemző. Egy önálló központi óvodához a legváltozatosabb számban tartoznak tagóvodák. Egy-egy nagyobb városban egyetlen központi óvodához csatolják az összes többi önkormányzati, helyi óvodát.

Régebben csak az osztatlan és a részben osztott óvodákban — szükségből — voltak vegyes életkorú csoportok. Újabban az óvodákban pedagógiai megfontolásból egyre több vegyes életkorú csoportot alakítanak ki. A vegyes életkorú óvodai csoportok a kísérletező szándékot érzékeltetik. Az elmúlt években az intenzitási mutatók közül a 100 férőhelyre jutó óvodás létszám nőtt. A legnagyobb zsúfoltság a városokban van. Minőségileg is vannak gondok a megyében az óvodai férőhelyekkel. Elég sok még a normán aluli méretű csoportszoba, akadnak még szükségférőhelyek is. 1996-ban egy óvodásra a megyében 100.134 forintot költöttek a fenntartók. Legkevesebb költség egy óvodásra a Jászságban és a Nagykunságban jut, míg legtöbb a központi kistérségben. Az utóbbi években egyre kevesebb óvodás étkezik az intézményekben. Ez az országosnál is kedvezőtlenebb szociális jellegű óvodai mutatónk. 1996-ban az óvodások 12,27 százaléka nem étkezett, ami azt is jelenti, hogy nem vesznek részt az egész napos foglalkozásokon. További gond, hogy kistérségileg is igen nagyok az ellátásbeli különbségek, aminek elsősorban anyagi okai vannak.

Az óvodások száma — megyei szinten — tovább fog csökkenni. Három városban (Jászfényszarun, Kunszentmártonban és Törökszentmiklóson) érzékelhető ez leginkább.

Alapfokú oktatás

A rendszerváltás az általános iskolák több évtizedes korábbi folyamatait is megváltoztatta. A tartalmi változásokkal együtt iskolaszervezeti szempontból is jelentékeny módosulások következtek be. Ellenkezőjére fordult a körzetesítés több évtizedes

folyamata. Az iskolák és a fenntartók száma gyarapodott. Sajnos azonban a folyamattal velejár kistelepléseken a fajlagos fenntartási költségek növekedése.

Az iskolák számának növekedésével ellentétben a tanulók száma csökkent. Az 1996/97-es tanévben 42.182 fő tanult az alapfokú iskolákban. A tanulók közül egy réteg élt az iskolai szerkezetváltásból adódó lehetőségekkel, akik a nyolc-, illetve a hatosztályos gimnáziumban folytatták a tanulmányaikat. A megyében ezek az iskolák az országos átlagnál is nagyobb számban jöttek létre, amit ösztönzött az a körülmény is, hogy nálunk nem kevés nagy múltú gimnázium van. A tanulók mintegy 6—7 százaléka tanul ezekben a gimnáziumi osztályokban.

A tanulók 1990-es létszámának 85,3 százalékra csökkenésével az osztályok számának csak 93,8 százalékra, a pedagógusok számának pedig 88,8 százalékra csökkenése járt együtt, míg az osztálytermek száma az 1990. évi 102,9 százalékára nőtt. Ez utóbbi növekedés mögött csak kis számban áll új építkezés (például Nagyréven), inkább a középiskoláktól átvett osztálytermek, a kisteleplésen belépő régiók és az új fenntartók osztálytermei vannak mögötte. Így az általános iskolai tanulók 1996-ra a 90-es évtized elejénél kedvezőbb intézményi feltételek közé kerültek, de ezzel együtt a fenntartási költségek is növekedtek. A költségekkel való takarékoskodás legjellemzőbb formája a 90-es évek első felében a napközis csoportok számának döntő mértékű csökkentése volt. A megye szegényedésével a napközi iránti igények is csökkentek, mert egyes rétegeknek még az ezzel kapcsolatos térítési díjak megfizetése is gondot okoz. 1996-ban alig nagyobb a napközis csoportok feltöltöttsége, mint 1990-ben. Romlottak az utóbbi félévtizedben általános iskolai ékeztetési mutatóink is. A csökkenő tanulólétszám ellensúlyozására és az új lehetőségekkel élve jelenleg tíz általános iskolánkban működik egyéb (korábban speciális) szakiskola is.

Általános iskoláink csaknem 80 százaléka önálló vagy önálló központi iskola. A tiszafüred—kunhegyesi térségben a megyei átlagnál jóval több az általános művelődési központ, ez az igazgatási forma itt tipikus. Az általános iskoláink feléneke nincs önálló gazdasági szervezete, több mint harmaduk önkormányzati gazdasági szervezet-hez tartozik. Az önálló gazdasági szervezet legjobban a szolnoki általános iskolákat jellemzi, míg az önkormányzati gazdasági szervezethez tartozás elsősorban községi sajátosság. A GAMESZ a Karcag—Kisújszállás—Mezőtúr—Túrkeve térség, és az egyéb városok jellegzetes gazdálkodási formája. Az általános iskolák fenntartói is döntően az önkormányzatok, de itt az óvodákhoz képest az egyházi fenntartás valamivel nagyobb arányú (5,1%). A Nagykunságban az általános iskolák több mint ötödét egyház tartja fenn. Ebben döntő szerepe van a térségben erős hagyományokkal rendelkező református egyháznak. Általános iskoláink értékét is jelzi, hogy közülük minden kilencedik felsőoktatási intézmény külső gyakorló helyeként funkcionál. Természetes, hogy a Tanítóképző Főiskola révén a legtöbb ilyen általános iskolát a Jászságban találjuk. Iskoláinkban az 1—6. osztályokban a nagy létszámú csoportok aránya a megyében 26,3%, a 7—8. osztályokban 5,0%. Az előbbi elég jelentős, de nem éri el az óvodai túlzásokat. A legtöbb nagy létszámú csoport Szolnokon, továbbá a Szolnokot is magában foglaló térségben van. Megyei szinten az egy osztályra jutó általános iskolai tanulók száma a 22-es normát meghaladja. Az átlagosan legnagyobb létszámú osztályokat a település-hierarchiának megfelelően sorrendben Szolnokon, az egyéb városokban találjuk, míg a legkisebb átlagléttszámot a községi iskolák adják. Az egy osztályteremre jutó tanulók létszáma elég alacsony, minden kistérségben és a városokban, valamint a községekben egyaránt kisebb az egy osztályra jutó tanulók számánál. Az

általános iskolák tornatermi ellátottsága nem teljes, főleg a községekben hiányzik még tornaterem. A szabadtéri sportolási lehetőségek kielégítőek.

Az általános iskoláink felújítására még annyit sem fordítanak a fenntartók, mint az óvodákra. Így olyan állagromlások következhetnek be, hogy a pótlás szükségessége előbb-utóbb felmerül, hiába van meg formálisan a mai és jövőbeli általános iskolai tanulók létszámának az elégséges osztályterem mennyiség. Az általános iskolákhoz kötődő szakfeladatokra a költségvetésből egy tanulóra átlagosan 94.531 forintot biztosítottak az önkormányzatok. Ez a fajlagos óvodai ráfordításnál is kevesebb. A szakosan ellátott órák szempontjából a megye lemaradt az országos átlagtól. Az idegen nyelvek szakos ellátottságában a leggyengébb helyzetben a német és az angol van. E két nyelvet tanulják a legtöbben általános iskoláinkban. Ma is sok általános iskolánkban folyik — az egyes tárgyak mélyebb elsajátítását lehetővé tévő — szakosított oktatás (testnevelés, ének-zene, matematika). Sok vita volt az utóbbi években azon, hogy a tehetségnevelés olyan fontos lehetőségei, mint a szakkörök, kiszorulnak — anyagi okokból — az iskolákból. Megyénkben vannak ún. szakkörmentes iskolák, de a legtöbb intézményben elegendő szakkör működik. A hetedik és nyolcadik osztályosok fakultációi is egy minőségi oktatási lehetőséget jelentenek iskoláinkban. Fakultációban a tanulók bő egyharmada vesz részt. 1963-tól Szolnok megye példát mutatott az országnak is az általános iskolai diáktothonok létrehozásával. Amennyire szükségesek voltak ezek létrehozásuk idején, annyira elhalványult mai jelentőségük, tömegesen szűntek meg. Valós funkciójuk lehet viszont a gyermek- és ifjúságvédelemben. A veszélyeztetett gyermekeknek a családból való átmeneti — hétközi kiemelésével — állami gondozásba vételük megelőzhető.

A fogyatékos tanulók oktatásán belül a megyében csak értelmi fogyatékos tanulók oktatása folyik. A testi- és érzékszervi fogyatékosok elhelyezésére csak a megyén kívül van lehetőség. A fogyatékos tanulók oktatásával, nevelésével foglalkozó intézmények száma 1996-ra 27-ről 24-re csökkent. A tanulók száma is csökkent, de ez nem jelentős. A fogyatékosok oktatását öt önálló intézmény szolgálja, melyek közül három diáktothonnal is rendelkezik, és megyei önkormányzat a fenntartója. Egy iskolát a megyei jogú város, egyet a mezőtúri református egyház tart fenn. A három megyei fenntartású intézmény egyben speciális szakiskola is. A fogyatékos oktatásban a túlkorosság jóval nagyobb, mint a normál általános iskolák esetében.

Jelenleg csak Szolnokon működik olyan általános iskola, ahol felnőttoktatással foglalkoznak. Az 1996/97-es tanévben 73 esti tagozatos, 59 levelező tagozatos, összesen 132 tanuló kezdte meg általános iskolai tanulmányait nyolc önálló és egy összevont osztályban.

1990 és 1996 között — a nehéz gazdasági körülmények ellenére — gazdagodott. hatókörben bővült megyénkben az alapfokú művészetoktatás. Szélesedett a zeneiskolai hálózat, kialakult a táncoktatás és a képzőművészeti vizuális oktatás néhány intézménye is.

Középfokú oktatás, középiskolák

A megye középfokú intézményeiben az 1996/96-es tanévben 22.878 fő tanult.

	létszám (fő)	arány (%)
gimnazista:	5.872	25,66
szakközépiskolás:	9.443	41,27
szakmunkás tanuló:	6.709	29,32
szakiskolás:	200	0,87
speciális szakiskolás:	654	2,85

Jász-Nagykun-Szolnok megye középfokú oktatási intézményeinek kapacitása az 1980-as évek végén, az 1990-es évek elején gyorsan bővült. A folyamat egyik ösztönzője a demográfiai hullám levezetése, a másik az önkormányzatok iskolabővítési szándékának érvényesítése volt. A megye demográfiai adatai már korábban mutatták, hogy az 1993-94-es tanévtől folyamatos lesz a végző nyolcadikosok létszámának csökkenése, és a maximumhoz viszonyítva gyors csökkenés következik be. Az utóbbi évek beiskolázási adatai jól érzékeltették, hogy a megye középfokú intézményei rugalmatlanok voltak a tényleges létszámadatokhoz. Az intézmények jelenleg is közel ezeröttszázzal kínálnak több helyet a tizennégy éveseknek. Megyénkben az 1996/97-es tanévben 43 középiskola működött. Növekedett azon intézmények száma, ahol érettségi bizonyítványt szerezhetnek a tanulók. Az 1990/91-es tanév 32 középiskolájában 11.932 fő tanult, míg az elmúlt tanévben ez a létszám már 15.312 főre emelkedett. Az utóbbi három évben a középiskolába járók száma a következőképpen alakult: az 1994/95-ös tanévben 37 iskolába 13.637 fő, az 1995/96-os tanévben pedig 42 iskolába 14.645 fő járt. Ez évről évre 15,6%, 31,25%, 34,5% férőhelybővülést jelent az 1990/91-es adatokhoz képest, míg a tanulók létszáma ennél szerényebb 14,28%, 22,7%, 28,35%-os növekedést mutat. A középiskolákba, azaz gimnáziumokba és szakközépiskolákba járók aránya tehát nagy mértékben nőtt. A hároméves szakmunkásképzőkben tanulóké viszont csökkent. Megyénkben még soha nem volt ennyi nappali tagozatos középiskolás, mint az 1996/97-es tanévben (15.315 fő). A tanulólétszám-növekedéssel növekedett az osztályok száma. 1990/91-ben 410, az 1996/97-es tanévben már 561 osztályba jártak középiskolások. 151 osztállyal több osztályban folyik jelenleg középiskolai képzés a megyében, mint 1990/91-ben. Az osztályok számának növekedésével csökkent az egy osztályra jutó tanulósám. Az egy osztályba járó tanulók száma megyei átlagban nem éri el a közoktatási törvényben meghatározott átlagléttszámot (30 fő). Minimálisan csökkent az egy osztályteremre jutó tanulósám is, illetve az egy pedagógusra jutó tanulósám. A megye 43 középiskolája közül 41 a megye városában található, csupán kettő működik községben. A legtöbb középiskola Szolnok városában van (15), így Szolnok a középiskolák vonatkozásában meghatározó szerepet tölt be a megyében. A szolnoki középiskolákba jár a megye középiskolásainak 42,5 százaléka. A középiskolások részaránya a Nagykunságban 21,1%, a Jászságban 14,5%. Alacsony a középiskolások részaránya a Tiszazugban, illetve Tiszafüred—Kunhegyes térségében. A Jászság 7 középiskolájában igen magas a gimnazista tanulók aránya (52,5%). 50 % feletti gimnáziumi-középiskolai arány ezen kívül csak a tiszafüred—kunhegyesi

társégben van (60,1%). A megye többi társégében — Szolnokon is — a szakközépiskolások száma a több. Ez összhangban van azzal, hogy az utóbbi időben a szülők, illetve a tanulók körében is igen népszerűvé vált a szakközépiskola, hiszen érettségi és szakképesítés megszerzésére ad lehetőséget. A megye középiskolásainak több mint a fele lány. Különösen magas ez a szám a gimnáziumokban (64,6%).

A középiskolák fenntartói elsősorban a települési önkormányzatok. A helyi önkormányzat önként vállalt feladatként látja el a középfokú képzést (gimnázium és szakképző iskolait egyaránt), míg a megyei önkormányzatnak ez kötelező feladata abban az esetben, ha a helyi önkormányzat lemond a feladatáról. A középfokú képzéssel kapcsolatos gyakorlati döntések szuverén módon a fenntartó önkormányzatnál dőlnek el, a területi koordináció hiányos. A megye 43 középiskolájából a mezőtúri Szegedi Kis István Református Gimnázium és Szakközépiskola az egyetlen, melyet egyház tart fenn. A megyében két magán és egy központi költségvetési szerv által működtetett középiskola van. Az önkormányzati rendszer megalakulása óta változatlan a középiskolák fenntartása. Jászapáti három és Kunszentmárton egy középfokú intézménye megyei fenntartású. Az 1985. évi közoktatási törvény 1990. évi módosítása a gimnáziumoknak lehetőséget adott arra, hogy alsóbb osztályokat nyissanak. Az iskolaszervezettel kapcsolatos döntések helyi szintre kerülése meggyorsította a korábbi iskolaszervezet felbomlását, a középiskolák spontán szerkezeti átalakulását. Az elmúlt években így jelentősen megváltozott a középfokú oktatás iskolatípusok szerinti megoszlása. A fiatalok számának csökkenése és a normatív finanszírozás együttes hatására a középiskolák nagy erőfeszítéseket tettek tanulók számának megtartására, illetve növelésére. A szülők nagy része középiskolába kívánja íratni gyermekét, ami a pályaválasztás elhalasztására és a majdani továbbtanulásra is lehetőséget nyújt. A gazdaság szerkezeti átalakulása és a termelés visszaesése miatt a hagyományos szakmunkásképzés iránti igény ezzel párhuzamosan csökkent. Az 1996/97-es tanévre igen színes lett a megye középfokú iskolahálózata. A középfokú intézmények néhány tíz évvel ezelőtt többségében egy típusú képzést folytattak.

A nyolcvanas évek végére, a kilencvenes évek elején egyre népesebb évfolyamokat kellett befogadniuk. Egyre több gimnázium, illetve szakmunkásképző indított szakközépiskolai osztályt. Új típusú képzések indításával jól érzékelhetően nőtt a középiskolások megyei részaránya. (Az elmúlt időszakban a legnépesebb korosztály az 1992/93-as tanévben volt.) Jelenleg ötféle középiskola működik megyénkben: gimnázium, szakközépiskola, gimnázium és szakközépiskola, szakközépiskola-szakmunkásképző és szakiskola, gimnázium-szakközépiskola és szakmunkásképző. Társégenként nincs nagy eltérés az egy osztályra jutó tanulólétszámban: 26,9—28,2 osztály/fő, legalacsonyabbak a Szolnok környékén lévő középiskolák osztálylétszámai. Az egy osztályteremre jutó tanulólétszám már nagyobb szóródást mutat társégenként (25—32,9 fő közötti). Tiszafüred—Kunhegyes esetében a legalacsonyabb, míg hasonlóan az osztálylétszámhoz a Jászágban a legnagyobb. A pedagógusok száma az 1990/91-es tanévi 931 főről az 1996/97-es tanévre 1.238 főre növekedett. A tanulók létszámának 28,35 százalékos növekedéséhez képest a pedagógusok 33 százalékos létszámnövekedése a csoportbontások számának emelkedésével függ össze. A megye társégei között nincs nagy különbség az egy pedagógusra jutó tanulólétszámban: 12—13,3 közötti. A megyében Szolnokon a legalacsonyabb az egy pedagógusra jutó tanulólétszám: 12 fő.

Megyei szinten a fenntartóknak egy középiskolai tanuló 94.081 forintba került 1996-ban. Magas a gimnáziumi fejkvóta kiegészítése. Megyei átlagban egy gimnáziumi tanuló éves szinten 113.336 forintba kerül, egy szakközépiskolás pedig 82.278 forintba.

A gimnáziumi továbbtanulás azoknak ajánlott, akik az általános iskolában jó eredményt értek el, és az érettségi után felsőfokú tanulmányokat szeretnének folytatni, vagy érettségihez kötődő szakmát kívánnak tanulni. Az utóbbi három évben felértékelődött a gimnáziumokban való továbbtanulás. Egyre inkább elfogadott társadalmi felismerés, hogy az érettségi megszerzése fontos cél. Az eddigi legtöbb — 5.872 fő — gimnáziumi tanuló a megye 23 gimnáziumába jár. A középiskolások esetében ez 38,34 százalékot jelent. A Jászságban 4, a Nagykunságban 6, a Tiszazugban 2, Szolnok körzetében 3, a Tiszafüred—Kunhegyes térségben 2, Szolnokon 7 iskolában tanulnak gimnazisták. A gimnáziumi képzést nyújtó középiskolák közül 7 tiszta gimnázium, 1 gimnázium-szakközépiskola-szaktanulmányképző, a többiben a gimnáziumi mellett szakközépiskolai képzés is folyik. A gimnáziumi tanulók számának növekedését jelentős mértékben segítette az, hogy a hagyományos gimnázium mellett szakközépiskolák is indítottak gimnáziumi osztályokat. A gimnáziumi képzésben igen fontos helyet tölt be az idegen nyelvek oktatása. A tanulók két idegen nyelvet tanulnak a négy év során, melyek közül az egyikből kötelező érettségi vizsgát kell tenniük. Kiemelkedő az idegennyelv-oktatás a szolnoki Varga Katalin Gimnáziumban, ahol az angol—magyar kéttannyelvű oktatás egyedüli a megyében. A szakközépiskolai képzési formát azon tanulók választják, akiknek határozott elképzelésük van eljövendő életpályájukról, érettségi után szakirányban szeretnének továbbtanulni, vagy a választott szakmában, szakirányban szeretnének elhelyezkedni.

Középiskolai kollégiumok, diákotthonok

Továbbra is ez az intézmény az előfeltétele annak, hogy megvalósulhasson a szabad iskolaválasztás joga, illetőleg hogy biztosítani lehessen a tankötelezettség teljesítéséhez, ezt követően pedig a továbbtanuláshoz szükséges feltételeket a tanulók részére abban az esetben is, ha a lakóhelyükön nem működik a tankötelezettség végéig oktató iskola, illetőleg olyan iskola, amely megfelel a tanuló érdeklődési körének. A megyében működő 20 középiskolai kollégium és diákotthon közül 17-et (3.017 tanulóval) a települési önkormányzatok tartanak fenn, míg egy a megyei önkormányzat (104 tanulóval), egy központi költségvetési szerv (341 tanulóval), egy pedig a mezőtúri Református Egyházközség fenntartásában van. A 9 szaktanulmányképző iskolai kollégium (diákotthon) közül 8 (781 tanulóval) a települési önkormányzatok, egy pedig a megyei önkormányzat fenntartásában van (150 tanulóval). A középfokú iskolák kollégiumaiban, diákotthonaiban a gimnazisták 17,0 százaléka, a szakközépiskolások 24,7 százaléka (együtt a középiskolások 21,8 százaléka), a szaktanulmányosok 16,3 százaléka kapott elhelyezést.

Dolgozók középiskolája

Gyakorlati tapasztalat, hogy növekszik azon tanulók száma, akik a szaktanulmányosvizsga után érettségiket kívánnak megszerezni. Számptalan lehetőség nyílik azok előtt, akik úgy gondolják, hogy a munkaerőpiacon esélyük megsokszorozódik szakmai tudásuk,

általános műveltségük bővülésével. Természetesen a lehetőség annál nagyobb, minél nagyobb a potenciális átképzendő iskolai végzettsége, általános tudásszintje és alkalmazkodóképessége. Ezért is fontos, hogy a középfokú képzésen belül minél jobban eltolódjanak az arányok az érettségizettek felé.

Szakképzés

Az iskolarendszerű szakképzés jelenleg szakközépiskolákban, szakmunkásképző iskolákban és szakközépiskolákban folyik. (Utóbbinak két változata van: az ép értelműek szakiskolája és a fogyatékos tanulók speciális szakiskolája.) A megye szakképzési hálózatának kialakulását a hagyományos gazdasági szerkezet, a gazdaságfejlesztésből adódó szerkezetváltás, illetve a beruházások határozták meg. Az így jelentkezett szakképzett munkaerő iránti igény kielégítésének szándéka determinálta a megye iskolafejlesztési koncepcióját és gyakorlatát. Ebből következően a korábbi évtizedekben elsősorban Szolnok és térsége, másodsorban Jászberény iskolahálózatának fejlesztésére került sor. Ezt követte Kunszentmárton, Tiszafüred, Túrkeve, Kunhegyes, Mezőtúr, Kisújszállás, Karcag, Törökszentmiklós szinte egyidejű fejlesztése. Ma a szakképző intézmények profilmódosításokkal, új képzési formák bevezetésével, át- és továbbképzések szervezésével, tartalmi korszerűsítésekkel igyekeznek megfelelni a gazdaság és a társadalom elvárásainak (OKJ szerinti képzés, világbanki program szerinti képzés, szakmunkásoknak a kétéves érettségit biztosító képzés).

A megye 35 szakközépiskolája közül 16 közös igazgatású gimnázium és szakközépiskola, 19 pedig szakközépiskola. A 18 szakmunkásképző iskola közül négyben csak szakmunkásképzést, tizenkettőben szakközépiskolai, kettőben egyéb iskolai képzést is folytatnak. Az elmúlt években a korábban tiszta szakmunkásképzési profillal működő iskolák fokozatosan átalakultak szakközépiskolai képzést is biztosító oktatási intézményekké. A szakközépiskolákban a tanulói létszámnövekedés döntő mértékben abból adódik, hogy bevezették a nulladik, az V—VII. évfolyamig tartó és a szakmunkások szakközépiskolájában a nappali tagozatos kétéves képzést. A szakmunkásképző iskolának 38,8 százaléka oktat csak általános iskolát végzett fiatalot, 61,2 százaléka pedig középiskolát végzetteknek is biztosít szakmatanulási lehetőséget. A középiskolát végzett és a felsőoktatásban tovább nem tanuló fiatalok 3,5 százalékos részarányt képviselnek a szakmunkásképzésen belül. A középiskolát végzettek többnyire előzetes, más irányú próbálkozásaik kudarca után választják a szakmunkásképzést. A képzésben szembetűnő az ipari szakmák dominanciája. Az elhelyezkedni nem tudó pályakezdő fiatalok aránya ezekben a szakmákban elérte a 60—70%-ot. A népgazdasági ágak szerinti megoszlásból jól látható, hogy az iskolák és a tanulók beiskolázási irányultsága közelít a prognosztizált munkaerőpiaci kereslethez. A szakképzés e szakmák felé mozdult el. Így az 1990/91-es évhez képest az ipari képzés aránya 11,67 százalékponttal, a mezőgazdasági képzésé 2,88 százalékponttal csökkent. Az építőipar, a szolgáltatás, a kereskedelem, a vendéglátás néhány százaléknyi növekedést mutat. Az 1990-es évek elején a legnagyobb gondot az egy vállalatra épített szakképzés okozta. A nagyvállalati képzési helyek megszűnésével a martfűi, a túrkevei, a kunhegyesi, a jászberényi, a jászapáti és a szolnoki szakképző intézmények kerültek nehéz helyzetbe. A fenti esetekben vagy profilmódosítással vagy a tanműhelyeknek — a szakképzési alaphól

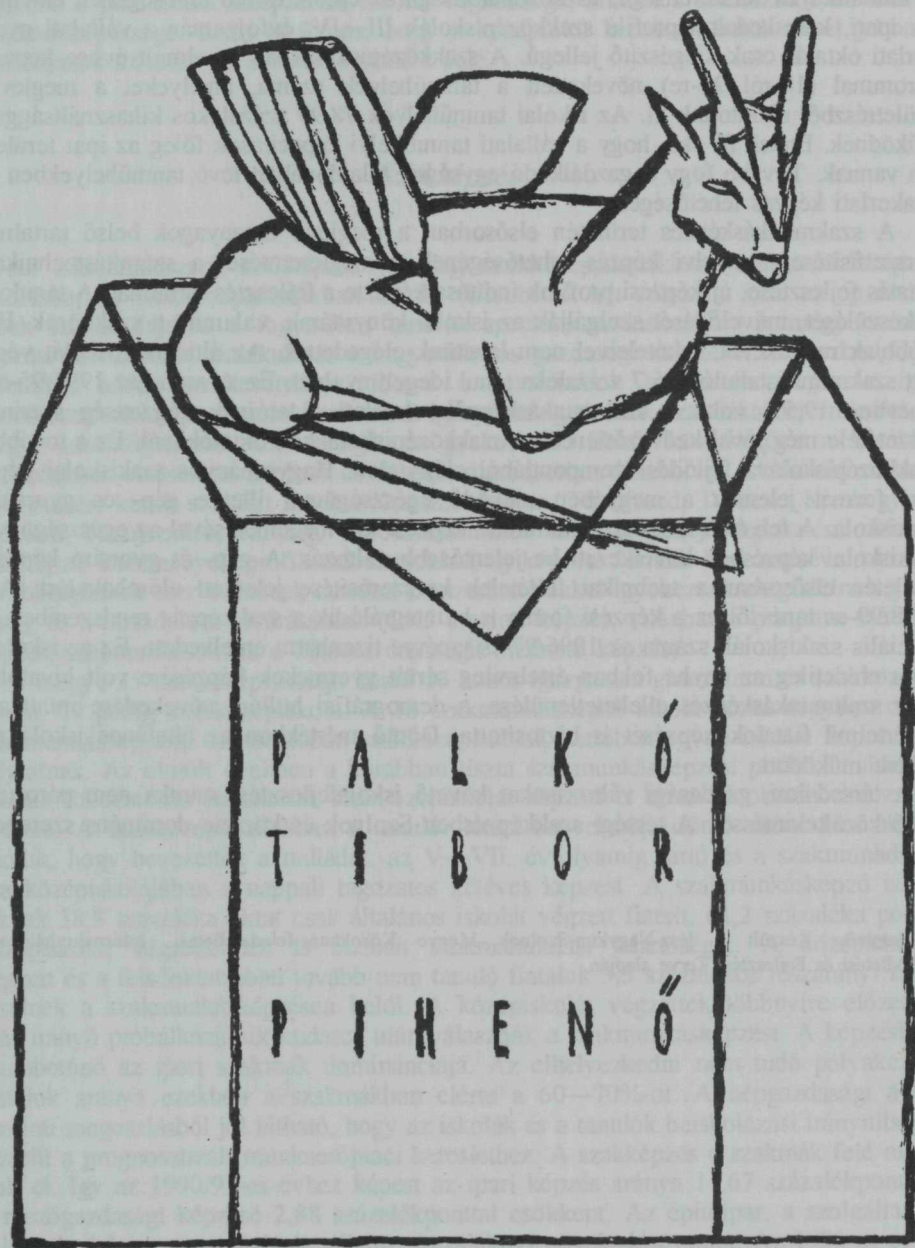

felvett kölcsönnel történő — megvásárlásával lehetett a képzés összeomlását elkerülni. A tanműhelyek felszereltsége, eszközellátottsága az esetek döntő többségében elavult. Az ipari, kereskedelmi profilú szakközépiskolák III—IV. évfolyamán a vállalati gyakorlati oktatás csak kiegészítő jellegű. A szakközépiskolákban az elmúlt évhez képest hárommal (18-ról 21-re) növekedett a tanműhelyek száma, amelyeket a meglévő épületrészből alakítottak ki. Az iskolai tanműhelyek 78,99 százalékos kihasználtsággal működnek. Ennek fő oka, hogy a vállalati tanműhelyi kapacitások főleg az ipar területén vannak. Tovább fogy a gazdálkodó egységek tulajdonában lévő tanműhelyekben a gyakorlati képzés lehetősége.

A szakmunkásképzés területén elsősorban a meglévő tananyagok belső tartalmi korszerűsítése, a nyelvi képzés lehetőségének a megteremtése, a számítástechnikai oktatás fejlesztése, új képzési profilok indítása képezte a fejlesztés tartalmát. A tanulók felkészülését, művelődését szolgálják az iskolai könyvtárak, valamint a szakkörök. Ez utóbbiak mértékével, feltételeivel nem lehetünk elégedettek. Az általános iskolát végzett szakmunkástanulók 26,7 százaléka tanul idegen nyelvet. Ez az arány az 1994/95-ös tanévben 19,5% volt. A szakmunkásképzők elméleti oktatóinak végzettség szerinti összetétele még jóval kedvezőtlenebb a szakközépiskolákban oktatókénál. Ez a további szakközépiskolává fejlődés szempontjából előnytelen. Hagyományos szakiskolai képzési formát jelentett a megyében működő egészségügyi, illetve gép- és gyorsíró szakiskola. A felvételi korhatár, valamint a képzési idő megemelésével az egészségügyi szakiskolai képzésben következett be jelentősebb változás. A gép- és gyorsíró képzés területén elsősorban a technikai feltételek korszerűsítése jelentett előrehaladást. Az 1998/99-es tanévtől ez a képzési forma is beintegrálódik a szakképzés rendszerébe. A speciális szakiskolák száma az 1996/97-es tanévre tizenhatra emelkedett. Ez az iskola-típus eredetileg az enyhe fokban értelmileg sérült gyermekek képzésére volt hivatott, de a szakmunkásképzés ellehetetlenülése, a demográfiai hullám növekedése miatt az ép értelmű fiatalok képzését is biztosította. Döntő mértékben az általános iskolákra építve működött.

A társadalmi, gazdasági változásokat követő iskolafejlesztési munka nem párosult kellő körültekintéssel. A térségi szakképzésben Szolnok és környezete domináns szerepet tölt be.

Megjegyzés: Készült a Jász-Nagykun-Szolnok Megye Közoktatás-feladatellátási, Intézményhálózat-működtetési és Fejlesztési Terve alapján.

Palkó Tibor munkája

JAKATICS ÁRPÁD

Cél az egységes rendszer, decentrumokkal

A pedagógiai szakszolgálatok fejlesztésének megyei tervéről

A pedagógiai szakszolgálatok általában a közoktatás alapvető intézményei (óvoda, iskola) mellett speciális, kiegészítő jellegű tevékenységükkel segítik az oktatási, nevelési feladatok megvalósítását. Ezek sorába tartozik a fogyatékoság megállapítása, a nevelési tanácsadás, a korai fejlesztés, a tankötelezettséget teljesíteni nem tudók pedagógiai megsegítése, a beszédjavítás, a gyógytestnevelés, továbbá a pályaválasztási tanácsadás. Sokrétű tevékenységről van tehát szó, amely sajátos szervezethez igényel.

Sajnos, megyénkben az ellátás nem épült rendszerré, nem alkot hálózatot. A települési önkormányzatok — néhány kivételtől eltekintve — nem vállalkoztak arra, hogy a törvény adta lehetőséggel élve gondoskodjanak az ellátás feltételeiről, s nem jöttek létre hatékony településközi együttműködések sem.

Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy a hiányok megszüntetése, az ellátás rendszerré szervezése a megyei fejlesztési tervnek az egyik legmarkánsabb eleme. Elvileg az alábbiakból célszerű kiindulni:

1. A különleges ellátás, gondozás formái, elemei egymással szakmailag szorosan összefüggenek. A gyermek életkorának és állapotának változása eleve azt az igényt támasztja, hogy az ellátás egésze rendszert alkosson, amely áttekinthető és átjárható, követhető legyen, benne a gyermek sorsának (fejlődésének) alakulása.
2. A rendszer működése akkor lehet eredményes, ha valamennyi eleme megvan és működőképes. Ezért mihamarabb pótolandók a hiányzó elemek, fejlesztendők a visszamaradt szakmai területek (logopédia, gyógytestnevelés, gyógypedagógiai tanácsadás, nevelési tanácsadás).
3. A szakszolgálatokat az igénybevevők közelségében kell kifejleszteni, biztosítani: a megye városi településein (vonzáskörzeti központokban) célszerű kialakítani több szakszolgáltatói feladat ellátására képes egységeket (decentrumokat). Fontos, hogy a decentrumok a környező településeknek is a rendelkezésükre álljanak. A helyi megoldások — a fenntartók és szándékaik, lehetőségeik különbözőségeiből következően — változatosak lehetnek. Az ellátás egésze viszont bizonyos szakmai egységet tételez fel.
4. A különleges ellátás egész rendszere, de még inkább az egyes gyermekek életsorsa miatt, esélyei érdekében kulcskérdés a fogyatékoság és az egyéb problémák mihamarabbi felismerése és a szükséges fejlesztés, terápia megkezdése. Ezért

nagyobb figyelmet igényel a csecsemő- és kisgyermek kori életszakasz („korai fejlesztés”).

A megyei fejlesztési terv a fentiek alapján azt kezdeményezi, hogy 6—8 vonzáskörzeti központban működjön szakszolgálat, és lássa el a környező településeket is. Így oldható meg a logopédiai ellátás, de javulhatnak a nevelési tanácsadás és gyógytestnevelés lehetőségei is. Hasonló decentrum ma még csak Jászberényben működik. A szolnoki városi intézmény tevékenységének kiterjesztésével szintén képes lesz ellátni a körzetét.

Bizonyos szakszolgálatokat továbbra is célszerű megyei intézménynél működtetni. Ilyen például a tanulási képességek vizsgálata, azaz a fogyatékoság megállapítása, illetve javaslatétel a megfelelő fejlesztésre (Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság). Hasonlóképpen koncentrált szervezést igényel az úgynevezett korai fejlesztés, valamint a tankötelezettséget teljesíteni nem tudók (képzési kötelezettek) fejlesztésének biztosítása. E feladatok gazdája jelenleg is a Pedagógiai Intézet egyik szakszolgálat. Az intézet Nevelési Tanácsadót is működtet. Itt a terápiás lehetőségek bővítését és a szakmai konzultatív kapcsolatok kialakítását kell célul tűzni. Megoldandó a gyógypedagógiai tanácsadó szolgálat létrehozása is. A decentrumok számától és hatókörétől függően szervezendő az utazó szolgálat (logopédusi, gyógypedagógusi, gyógytestnevelői).

A pályaválasztási tanácsadás a megyei önkormányzat egy korábbi döntése nyomán a Megyei Munkaügyi Központ jó feltételekkel rendelkező Foglalkozási Információs Tanácsadójában folyik. A tapasztalatok szerint ezen nem kell változtatni.

A szakmailag önálló oktatási-nevelési intézmények működése megkívánja, feltételezi az igényekhez igazodó szolgáltatásokat. Az óvodák, iskolák joggal tartanak igényt a megbízható és folyamatosan rendelkezésükre álló közoktatási információs rendszerre, tájékoztatásra a programok és tantervek, tankönyvek kínálatáról, megfelelő szakmai-módszertani tanácsokra, az elfogulatlan külső mérésre, értékelésre, a pedagógus továbbképzés rendszerének működtetésére, a tanulmányi versenyek megszervezésére.

Ezeket a feladatokat, amelyeket a közoktatási törvény 36. §-a foglal össze, hagyományosan a megyei pedagógiai intézet látja el. Természetesen más szolgáltatók is megjelentek az oktatásügy „piacán” — főként a képzés, továbbképzés, valamint a versenyeztetés területén —, azonban intézményesített, valamennyi pedagógiai-szakmai szolgáltató feladatot ellátó intézményt helyi önkormányzatok és mások sem hoztak létre.

Ennek megfelelően a pedagógiai-szakmai szolgáltatások biztosítása a fejlesztési tervben tipikusan megyei feladatként fogalmazódott meg. A fejlesztés legfontosabb elemei a következők:

1. A szolgáltatások folyamatosságához intézményi, szervezeti stabilitás és megfelelő gazdasági háttérre van szükség. Ez gyakorlatilag a pedagógiai intézet biztonságos működtetését jelenti, azaz szervezeti változtatást nem igényel.
2. Annál inkább szükséges a valamennyi szolgáltató funkció ellátásához nélkülözhetetlen szaktanácsadói hálózat megújítása, működési feltételeinek rendezése, tartós garantálása.

3. Vannak olyan szolgáltatási feladatok, amelyek az 1996-os törvénymódosításból származnak. Ilyen a tanuló-tájékoztató és tanácsadó szolgálat, valamint az igazgatási, jogi jellegű tanácsadás, amelynek a feltételeit ezután kell kialakítani. A mérés és értékelés rendszerének működtetése — mivel vannak szakmai előzményei — kevesebb problémával jár.
4. A közoktatási információs rendszer kialakulásának kezdeti tapasztalatai egyértelműen arra utalnak, hogy a számítástechnikára épülő elektronikus kapcsolatrendszert megyei hálózatként is működtetni kell. Fontos, hogy az összeköttetést biztosító technikai minimum mielőbb elérhető legyen az iskolák számára, illetve hogy e hálózati tartalmak és a szolgáltatási készség garanciái rendelkezésre álljanak a pedagógiai-szakmai szolgáltató központban.

Szolnok, Széchenyi körüti „Piros iskola” rajzsakkörének munkája
(Szakkörvezető: Szávai István)

PETHŐ LÁSZLÓ

Merre tartanak a megye gimnáziumai ?

— Vitaindító szerkesztőségi kerekasztal-beszélgetés —

A címben feltett kérdésről szakmai kerekasztal-beszélgetésre került sor, amelyen Béres Jenő, a szolnoki Verseghy Ferenc Gimnázium igazgatója, Horváth Tibor, a Széchenyi Gimnázium igazgatója, Pereszlényné Kocsis Éva, a megyei önkormányzat tanácsosa és Szabó Lajos, a törökszentmiklósi Bercsényi Miklós Gimnázium igazgatója vett részt a meghívottak közül. Szerkesztőségünket Pethő László képviselte.

P. L.: *Úgy gondolom, a rendszerváltás óta eltelt 7–8 év ad bizonyos távlatot, így érdemes lenne áttekinteni, mi történt a középiskolák életében. Egy biztos, nagyon sok változás történt az oktatás területén. Például megszoktuk azt, hogy a gimnázium az négy osztályos, ma pedig ez már egyáltalán nem biztos. Kérem, az érintettek beszéljenek arról, hogy iskolájukban milyen következményekkel járt a hat- és nyolcosztályos képzési forma indítása, milyen előnyökkel, esetleg hátrányokkal járt az új rendszer bevezetése? Persze az is fejtse ki álláspontját, aki pedig úgymond megmaradt a korábbi négy osztályos formulánál!*

Szabó Lajos: Én egy kicsit messzebből szeretnék elindulni. Mivel kutattam, így pontosan tudom, hogy a magyar — és különösen a partikuláris iskolarendszer — elérte a világszínvonalat a két világháború között. Tehát az átalakulási folyamatnak az értékek megtartásával kell végbe mennie, nem az előző értékeknek a felrúgásával, szétverésével. Az 1990-ben megalakult kormány úgy foglalt állást, hogy színes legyen a rendszer, de tartsa meg az értékeket. Úgy gondoltuk, hogy a nyolcosztályos gimnázium ugyanolyan érték, mint a hat- és a négyosztályos. Ugyanakkor látni kell, hogy ez a mostani elgondolás — meg vagyok róla győződve — megbukik.

Horváth Tibor: A Széchenyi Gimnázium idén tízéves. Három osztállyal és hét tanárral indult, de négy év múlva már huszonkét osztálya és ötvenkét tanára volt. Míndezt tetőzte az évenkénti csere: volt úgy, hogy elment négy-öt tanár, és jött helyette húsz-huszonkettő. A tantestület belső élete nem tudta követni ezeket a hihetetlen nagy változásokat. Az iskola egyik feladata a város demográfiai hullámának levezetése, ugyanakkor nálunk működött a 10. számú Honvéd Kollégiumnak két katonai elit, repülős osztálya. Mire összerázódtunk, megismerkedtünk a honvédség sajátosságaival, addigra megszűntették a kollégiumot. Felemás helyzetbe kerültünk. 1991–92-ben nem volt elég jelentkezőnk, ugyanakkor volt egy fiatal, innovatív erőkből álló tantestület, amelynek tagjai rengeteg tankönyvet, tantervet, pályázatot írtak. Elhatároztuk, hogy hatosztályos gimnáziumi osztályt indítunk.

Béres Jenő: Szándékosan durván fogok fogalmazni, mert úgy jobban érzékelhető a probléma. Állítom, hogy a '90-es évek tájékán a nyolc- és hatosztályos gimnáziumok megszorodásának két oka van. Az egyik a finanszírozási oldal, mert így plusz pénzekhez juthattak. A másik indíték az, hogy ezek a középiskolák a létüket és szükségességüket akarták bizonyítani, ezért lefelé terjeszkedtek. Ugyanakkor a szervezési lépések mögül hiányzott a pedagógiai háttér. A gyerekeket így a helybeli, közelebb lévő középiskolákba írták, az iskola bizonyítani próbálta létjogosultságát, de később a szülők esetleg csalódtak.

H. T.: Ami a szülők csalódását illeti; nem hinném, hogy esetenként a négyosztályos gimnáziumban nem csalódnak. A hatosztályosban a második év végén újra választhatnak, tőlünk évente általában három-négy gyerek jelentkezik át. Főleg azért, mert mi nem tudunk nekik olyan programot adni, mint például a kéttannyelvű vagy a speciális matematika tagozatú iskola. Szolnokon nem az iskolák léteről volt szó, ez inkább a kisebb településekre volt jellemző. Nagyon sok kis gimnázium van a megyében, amely 2000 körül meg fog szűnni. Egy-két osztállyal ugyanis nem képesek megfelelő választékot adni a tehetséges gyerekeknek, s külön gondjuk még a pedagógus-utánpótlás is. A kisebb települések számára komoly kihívás, hogy meg tudják-e tartani a gimnáziumokat, a diákokat és a tanárokat.

B. J.: A hatvanas években minden görbe fánál egy középiskolát hoztak létre ezek aztán szépen fokozatosan megszűntek. A folyamat elkerülhetetlen, de kezelhető. Szerencsétlen példák vannak: Kunszentmártonban, Jászárokszalláson vegetál a gimnázium, Tiszaföldváron és Túrkevéen sem áll jobban, Mezőtúron is elég lenne egy gimnázium. A megyének inkább néhány centrumot kellene létrehozni, és azokat kollégiumi férőhelyek biztosításával erősíteni.

Sz. L.: Én a kollégiumokat mindig megkülönböztetett minőségi kategóriának tartottam, s most óriási visszaesés tapasztalható. Valamikor a kollégium komfort tekintetében magasabb szintet jelentett, mint az otthoni körülmények. Most viszont beköltözik a gyerek egy odúba, és menekül onnan hazafelé. A diákszallók egyszerűen kinevezik magukat kollégiumnak, pedig ez minőségi kérdés. A kollégiumokban talán jobb tanárookra lenne szükség, ott kellene kezdenie a pályát minden fiatal tanárnak. Egy kollégiumi tanárnak rendelkeznie kellene a szakmai képességekkel, a szintrehozáshoz, felzárkóztatáshoz, tehetséggondozáshoz szükséges pszichológiai, szociálpszichológiai ismeretekkel, mert csak így végezhet teljes értékű nevelő munkát.

Pereszlényiné Kocsis Éva: Én is úgy gondolom, hogy két oldalról kell megnézni ezt a szerkezetváltást. Az egyik — ami mindenki számára öröndetes — a tehetséggondozás előtérbe kerülése, a diákok lényegesen nagyobb léptékkel tudják az ismeretanyagot elsajátítani, az idegen nyelvi képzés sokkal hamarabb indul a hat-, nyolcosztályos gimnáziumokban, illetve hamarabb veszik fel a gyerekek a második idegen nyelvet. Tehát úgy gondolom, amennyiben a tehetséggondozás felé nyit ez a képzési forma, akkor ez egy nagyon jó program.

Am ha közelebbről megnézzük a megyében elindított hat- és nyolcosztályos gimnáziumokat, valóban igaz az, hogy azokat inkább a gyerekszerzés érdekében indították be. Most is több iskola van a megyében, amelyekben éppen a korábban megkezdett új képzés miatt nem tudnak négyosztályos gimnáziumi osztályt szervezni.

Ez is bizonyítja, hogy az iskolák között harc folyik a gyerekekért. Nagyon valószínű, hogy a jövőben ez még fokozódni fog, hiszen a tizenévesek száma tovább csökken.

P. L.: *Az első témánk lezárásaként mindenkitől egyfajta mérleget kérnék. Ki mit tart értéknek és fejlesztendőnek, és mi az, aminek fenntartását és továbbvitelét nem tartja szükségesnek?*

SZ. L.: Mindegyik forma jó, de a nyolcosztályos jobb, mert idegen nyelv tanulása szempontjából több lehetőséget kínál. Folyamatos a munka, nem kell kétszer tanulni ugyanazt az anyagot. Előnyösebb a nevelési közege, az együttélés nyolc év a négy helyett. A kettő elegendik, mindkettő együtt jó, integrálódnak.

Valamikor a tanyasi iskolában is tudtak jól tanítani, ami nem a létszámtól függ. A csillagos ég a határa annak, hogy ki és miként tud fejlődni.

H. T.: A hagyományos rendszerben egy hetedik-es-nyolcadikos gyerek alig várja, hogy megszabaduljon az iskolától. Az új rendszerben viszont például az énekkarban az első- és második évfolyamosok együtt vannak a tizennyolc évesekkel. Nálunk nem érzékeltünk feszültségeket a hat- és négyévfolyamosok között. Az is régi tapasztalat, hogy minden évfolyamon kiemelkednek vezéregyéniségek. Pedagógiai szempontból is nagyon érdekes, hogy nálunk a hat évfolyamosok közül emelkedtek ki az iskola vezéregyéniségei.

Még valamit a Széchenyi Gimnázium sajátosságairól. Hozzánk jár a legtöbb szolnoki gyerek, a tanulók 84 %-a. Nem vagyunk lakótelepi gimnázium, hiszen tanulóink 60%-a kijár hozzánk a Széchenyi lakótelepre a városból és Szandaszőlősről.

B. J.: Ebben a vonatkozásban a mi helyzetünk speciális, mert elég régi iskola a miénk, a város elismerte az itt folyó munkát és nem volt gond a tanulólétszámmal. Mindaddig, amíg sok gyerek született, addig tehetségesek jöttek, nem volt gond a beiskolázással.

Én úgy gondolom, hogy azokat az értékeket, amik nálunk felhalmozódtak, nem szabad bántani, és amíg én igazgató vagyok, ezeket az értékeket meg is akarom őrizni. Amikor ezt már nem tehetem, abban a pillanatban felállok. Ha ránk akarnak kényszeríteni valamit akár egy hónap múlva, akkor is. Tehát én azt mondom, hogy a mi iskolánk esetében a négyosztályos rendszer jól működött, azokkal a speciális osztályokkal, amik kialakultak. Természetes, hogy amikor szembe kell nézni azzal a ténnyel, hogy kevesebb tehetséges gyerek lesz, akkor vagy azt kell elérnünk, hogy az osztálylétszámot fokozatosan csökkenteni tudjuk, vagy esetleg kevesebb osztállyal fogunk működni.

K. É.: Jó lenne, ha továbbra is megmaradnának ezek a speciális képzések, mert nem tudnánk felsorakoztatni olyan indokokat, érveket, amelyek miatt azt mondanánk, hogy csökkentjük ezeknek a számát. Viszont azt sem állítanám, hogy ezeket szaporítani kellene, mert a tizennégy éveseknek biztosítani kell a választási lehetőséget, és nagyon jó programokat lehet a négyosztályos képzésben is megvalósítani. És ami még nagyon fontos, hogy valóban biztosítani kell az átjárhatóságot. Azt is tudom, hogy van a megyénkben olyan nyolcosztályos gimnázium, ahol azt is sikerként könyvelik el, ha tizennégy éves korában a gyerek egy négyosztályos gimnáziumba megy át, mondjuk éppen a Verseyhy Gimnázium speciális matematika tagozatára. Ott úgy

fogalmaznak, ha ez a gyerek ottmaradt volna egy vidéki általános iskolában, nem biztos, hogy tudta volna teljesíteni a felvételi követelményeket.

Valóban igaz az, hogy a kilencvenes évek elején a szakképzés iránt mutatkozott nagyobb kereslet, de mára elmozdultunk erről a pontról. Adataink igazolják, hogy nagyobb az érdeklődés a gimnáziumi oktatás iránt, annál is inkább, mert a szakmunkás-bizonyítvánnyal rendelkezők vagy szakközépiskolát végeztek nehezen tudnak elhelyezkedni. Jobban kitolódik a magasabb életkorra a pályaválasztás, és egyre inkább egy általánosan képző típust választanak.

P. L.: *A továbbiakban iskola-fenntartási, finanszírozási kérdésekről beszéljessünk. Az oktatásügy régóta hangos attól, hogy kevés az iskolákra fordított pénz. Az utóbbi évek jelentős változása, hogy a középiskolák korábbi centrális (megyei) finanszírozása az önkormányzatok kezébe került. Milyen változások és tapasztalatok összegezhetők ezen a téren?*

Sz. L.: Panaszra okom nincsen, a város gazdálkodásának szűkös anyagi lehetőségei között is biztosítva van a fennmaradásunk. A fejkvótát a kisgimnazisták is megkapják, ugyanazt, amit a nagyok. Eddig még ki tudtunk jönni a pénzünkéből. A legszükségesebbekre telik: a fűtésre, világításra. Nem volt még olyan, hogy az alapellátást ne tudtuk volna finanszírozni. A beszerzéseket, a felújítást viszont el kell felejtetni. Úgy látom, idén nehezebb lesz, mert már 61%-ban teljesítettük az évi előirányzatot. Nem több az energiafogyasztásunk, de az árak emelkedtek, és amikor ezt a kvótát meghatározták, akkor ezzel nem számoltak kellőképpen. A várossal jó a kapcsolatunk, nem érezzük azt, hogy mostohagyermekei lennénk. Ha nem is „lucullusi” körülmények között, de a „zsiros kenyérré és a lekváros kenyérré” folyamatosan számíthatunk.

B. J.: Az állami alapszabvány az iskolák működésének körülbelül 60 százalékára elég. A plusz negyven százalékot az önkormányzatnak kell állni, ha ki akarjuk fizetni a számlákat és a bért. Ezentúl ha még ad, ez a többlet. Szolnokon sajnos nincs többlet, csak az alapvető működéshez szükséges feltételeket biztosítják. Végeredményben semmiféle fejlesztésre nincs lehetőség, se taneszköz vásárlására, se felújításra, se könyvtár- és szertárfejlesztésre. Lépten-nyomon tapasztalom, hogy a középiskolák fölélték korábbi tartalékaikat. Ha ebben nem lesz komoly változás, akkor néhány év múlva azzal kell számolni, hogy a gyerekek alapvető ismeretekhez sem fognak tudni hozzájutni.

H. T.: Az állami fejkvóta valóban nem elég, ha csak abból kellene megélnünk, be kellene zárunk az iskolát. Hasonlóan nagy problémának tartom a gazdálkodás kiszámíthatatlanságát. Ha indítok egy osztályt, annak anyagi vonzatai is vannak. Véleményem szerint a fenntartó önkormányzattal nem abból kellene állnia a kapcsolatnak, hogy odaadja a megszavazott összeget, és ebből gazdálkodjunk. Jelenleg a szakmai irányításban semmilyen szerepet nem vállal. Nem arról van szó, hogy mindent mondjanak meg, de tartalmi, összehangolási, ellenőrzési munkában elkelne a segítség.

Sajnos itt-ott a takarékoság sem jellemzi a város gazdálkodását. Egyetlen példa: a Széchenyi lakótelep minden iskolája rajta van a hőközponton. Ez számunkra abszolút előnytelen, hiszen csak ezért 7 millió forintot fizetünk, de a hőközpontból még egy joule energiát sem kapunk. Szolnokon véleményem szerint az is gond, hogy nagyon sok az általános iskola.

Eszközökre valóban nem jut semmi. A mi tízmilliós számítógépparkunkban egy fillér költségvetési pénz sincs. Ma az iskola igazgatója nem pedagógiai vezető, hanem menedzser. Ha valaki tud plusz bevételre szert tenni, annak egy része elmegy a fenntartásra.

K. É.: A mi megyénkben a helyi önkormányzatok nagyon ragaszkodnak a középiskolákhoz. Mindössze négy megyei fenntartású középfokú intézmény van, mellettük egy egyházi fenntartású és egy szolnoki magángimnázium működik. Ezzel szemben a dunántúli megyékben azt lehet tapasztalni, hogy egyre inkább visszaadják a települések a megyei önkormányzatnak a középiskolájukat.

Amit a kollegák elmondtak, az végeredményben tükrözi a megyei helyzetet; a gimnáziumi, mind a szakközépiskolai normatívát általában 40%-kal egészítik ki a fenntartók. Vizsgálatainkból az is kiderül, hogy a gimnáziumi fejkvótát magasabb összeggel toldják meg. Ennek az a magyarázata, hogy a szakközépiskoláknak több lehetőségük van. Fordulhatnak a Szakképzési Alaphoz, és pályázatok útján egészíthetik ki az eredeti összeget. Sokkal kisebb a gimnáziumok pályázati lehetősége, és sokkal inkább arra vannak utalva, hogy mennyit ad nekik a fenntartójuk.

P. L.: *Befejezésül egy sokat vitatott, ugyanakkor nagyon aktuális kérdésről szeretném kikérni a véleményüket. Mit várnak a NAT bevezetésétől, milyennek látják a bevezetés esélyeit és feltételeit?*

B. J.: A NAT egy liberális szemléletű tanítási folyamatot zár le egy nagyon kemény érettségivel, és ez így nem jó. Szeretném megóvni a mi iskolánkat ettől az egész cirkusztól, szeretném megőrizni azokat az értékeket, amik nálunk vannak. Ezzel nem mondtam azt, hogy esetleg ha van leporolnivalónk, azt nem poroljuk le.

H. T.: Véleményem szerint a NAT jövő évi bevezetésének nincsenek meg a feltételei. Nem olyan a pedagógusok hangulata és az iskolák belső világa, amely egy ilyen felülről elrendelt megújító folyamatnak most kedvezne. A pedagógusok nagy része nem tudja, hogy ezeknek a változásoknak óraszámban és elbocsátásokban milyen következményei lesznek. Tetézi mindezt, hogy az önkormányzat egyre inkább kivonul az oktatás területéről. A pedagógusokat nem a pedagógiai program foglalkoztatja, hanem a saját tantárgyuk, tehát nem gondolkoznak az iskola egészéről. Én nagyon félek attól, hogy az ismétlődik meg, mint az előző új tanterveknél, tudniillik hogy a kollégák nem tudják megérteni, hogy a kevesebb óraszám sokkal alaposabb, mélyebb munkát kíván.

Az külön gondot okoz, hogy a különböző iskolákból érkező, sajátos helyi tantervekkel dolgozó gyerekeket hogyan tudjuk majd felkészíteni legalább a négy érettségi tantárgyból az alapvizsgára. Ebben a zűrés helyzetben talán a hatosztályos gimnáziumoknak a legkedvezőbb a helyzetük. A gyerekeknek négy éven át vannak alapvizsgáik ugyanabban az iskolában, és ez nagyon nagy előny. Mi ezt nagyon jól ismerjük a nyelvoktatás tapasztalatai alapján. Tökéletesen egyetértek Béres kollégával abban, hogy egy liberális program után az érettségi nagyon kemény lesz.

Sz. L.: Megerősítem az eddig elhangzottakat. Azt gondolom, így szétverik a nyolcosztályos, hat- és négyosztályos gimnáziumot, és a tanárokat is szétverik. Kilátástalan a helyzet. Nemzeti alaptantervre szükség van, de nem ebben a formában, ilyen módon. És ennyire rossz irányba mutató következményekkel! Csak 16 éves korig van lehetőség

egy műveltségi anyag elsajátítására, nem pedig 18 éves korig, s ez visszalépés. Mi lesz így a négyosztályos gimnáziummal?

K. É.: Én azt várom, hogy olyan helyi tantervek készüljenek, amelyek nem fognak egymástól lényegesen különbözni. Azt szeretném, ha jobban közelítenének egymáshoz az iskolák, és minél kevesebb lenne a helyi sajátosság. Az érettségivel kapcsolatban a kollégák kiemelték, hogy eltérő színvonalon működnek az iskolák. Az innovatív tantestületek hamar felismerik majd, hogy a helyi tantervek nem csak a minimumokra épülnek. Valószínűleg a kilencedik-tizedik évfolyamon, vagy a hatosztályos képzésben a hetedik-nyolcadik évfolyamon is többet építenek be a tantervbe a minimumnál. Ha így lesz, akkor már nem lehet olyan nagy gond az érettségire való felkészítés.

P. L.: *A szerkesztőség nevében köszönöm a beszélgetést. Arra kérjük olvasóinkat — a középiskolák más formáiban érintetteket is beleértve — küldjék el észrevételeiket és gazdagítsák a most elindult eszmecserét.*

Szolnok, Széchenyi körüti „Piros iskola” rajszakkörének munkája

PATAY ISTVÁN

Még minden lehetőség nyitott

— A mezőtúri főiskolai kar perspektívája —

Éppen negyedszázada, 1972-ben kezdődött el a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Mezőtúri Mezőgazdasági Főiskolai Karán a főiskolai képzés. A kar tanácsa 1997-et jubileumi évnek nyilvánította. Múltunk megünneplése mások számára valószínűleg nem tűnik igazán nagy horderejű eseménynek, de az ilyen alkalmakkor szokásos számvetést általában környezetünk érdeklődése kíséri. Ebben bízva mutatom be vázlatosan karunk életét és lehetséges közeljövőjét. Ahhoz azonban, hogy intézményünk törekvései érthetőek legyenek, célszerű a Jászkunság olvasói számára bepillantást engedni a magyar felsőoktatás, ezen belül az agrár-felsőoktatás egészébe is.

A változó felsőoktatás

Már a rendszerváltozás előtt megfogalmazódott, hogy a magyar felsőoktatás gyökeres átalakításra szorul. Ezek a kormányzati törekvések később még jobban felerősödtek és a Felsőoktatási törvényben, illetve annak módosításában manifesztálódtak. Az átalakítás kormányzati főbb céljai az alábbiakban foglalhatók össze.

1. A felsőoktatási intézményhálózat túlságosan tagolt, a sok intézményből álló rendszer működtetése gazdaságtalan, ezért integráció révén nagyobb egységek (városi universitasok, főiskolai szövetségek) létrehozása indokolt.
2. A felsőoktatás eredményes modernizációja egységes irányítást feltételez, ezért az ágazati (pl. mezőgazdasági) intézményeket is a kulturális tárca felügyelete alá kell helyezni.
3. A diplomák külföldi (európai) elismertetése, a hallgatói mobilitás érdekében EU (Európai Unió) — konform belső szervezeti és működési rend szükséges (intézményen belüli és intézményközi átjárhatóság, kreditrendszer bevezetése, kontakt óraszám csökkentése stb.)
4. A képzés minőségének ellenőrzéséhez, a képzési jogosítványok kiadásához sajátos szakmai fórum (Magyar Akkreditációs Bizottság) és eljárás — az akkreditáció — létrehozására és működtetésére van szükség.

5. Az európai normákhoz igazodó hallgatói/oktatói arány eléréséhez indokolt a beiskolázási offenzíva a hallgatói létszám emelésével, elsősorban a keresett intézményekben és szakokon.

A felsorolt törekvések jelentős részét az európai integrációhoz való közeledés motiválja, de az erős gazdasági kényszer is. A forráshiány a nyolcvanas évek közepétől a felsőoktatás egyik krónikus, folyamatosan súlyosbodó betegsége lett. Az intézmények költségvetési támogatását évről-évre apasztotta a nominál összegek csökkenése, és a növekvő infláció. Az egyetemek, főiskolák a működésükhöz hiányzó pénzt (sokszor ésszerűtlen) takarékossgal, a saját bevételeik növelésével és — legutolsó eszközként, erős kényszer hatása alatt — létszámleépítéssel próbálták előteremteni, illetve pótolni.

Nem új felismerés, hogy a modernizáció általában csak jelentős befektetések árán lehet sikeres. Nem csoda hát, hogy a felsőoktatásban elindított modernizációs folyamat jelenleg nagyon vontatottan és rengeteg ellentmondással halad — ha halad egyáltalán.

Kormányzati elképzelések szerint például az intézmények önkéntes integrációja a felsőoktatás számos bajára orvosság: segíti a kapacitások jobb kihasználását, a takarékos gazdálkodást, a korábbi merev képzési szerkezet helyett sokszínű, a piaci igényekhez jól alkalmazkodó struktúra kialakulását stb. A logikus érvelés azonban egy szervezetében és működésében erősen hagyományörző (mondhatnánk: konzervatív szemléletű) intézményhálózat esetében kevés. Észre kell venni, hogy az intézmények (és főleg az azokat irányító vezető „elitek”) vélt vagy valós érdekeikről, szerzett jogaikról önként nem szívesen mondanak le. Kompenzáció és anyagilag is jól alátámasztott, biztos jövőkép hiányában az intézmények vezetői, vezető testületei — a törvényben biztosított autonómia jogosítványával élve — többnyire a kivárást, vagy látszatintegrációs elképzeléseiket különböző változatokban újrafogalmazva az időhúzás taktikáját alkalmazzák. Valószínű, hogy az integrációs fejlesztési források (állami és világbanki elkülönített összegek) sem elég ösztönzőek a tervezett, önkéntes szervezeti reformokhoz. A fejlesztésekhez kilátásba helyezett pénz mellett nincs szó az esetleg integrálódó intézmények működési feltételeinek (közvetlen) javításáról. Márpedig ma ez az intézmények legnagyobb gondja és a jövőtől való félelmük egyik fő forrása.

Az „egyre hígabb leves, de díszesebb teríték” gasztronómiai fogást (tétélezzük fel: kényszerből) alkalmazó kormányzatok az elmúlt években kifárasztották a felsőoktatást. Az intézmények többsége felélte belső tartalékai, forrásait jórészt már kihasználta, és minden évben kétségbeesetten várja a költségvetési tárgyalást és a menetrendszerűen érkező, különböző jogcímű központi elvonásokat. (És megpróbálja betömni a költségvetésén tátongó egyre nagyobb lyukat.)

A változó agrár-felsőoktatás

Az előzőekből következően is az elmúlt évtized az agrár-felsőoktatási intézmények működési feltételeinek gyökeres megváltozását hozta. Ezek közül a legfontosabbak a következők:

- a korábbi nagyüzemi gazdálkodási szerkezet felbomlott, ezeknek következtében:
 - leértékelődtek a hagyományos képzési irányok, jelentős hallgatói piacvesztést okozva elsősorban az agráregyetemek, agráregyetemi karok számára;
 - általában megszűntek vagy átalakultak azok a bázisgazdaságok, amelyek korábban a gyakorlati oktatás színterei voltak;
 - az új birtokos és vállalkozói réteg megjelenésével egyidejűleg számos új típusú és irányú képzés és egyéb szolgáltatás iránt megnőtt a kereslet, erre az intézmények döntő többsége nem volt felkészülve.
- Az agrár-felsőoktatási intézmények felügyeletét 1993-ban a Művelődési és Köznevelési Minisztérium vette át, ezzel:
 - az egyetemek és főiskolák a korábitól jelentősen eltérő típusú és szemléletű irányítás alá kerültek, az alkalmazkodási folyamat, annak minden nehézségével, még ma is tart;
 - megszűntek azok a különböző kedvezmények, amelyeket korábban a Földművelésügyi Minisztérium sajátos csatornákon keresztül biztosítani tudott a felsőoktatási intézményeinek. Az agrár-felsőoktatás egyik pillanatról a másikra versenyhelyzetbe került a források megszerzéséért szinte a teljes felsőoktatási mezőnyrel;
 - sajnálatos módon és mértékben lazultak a kapcsolatok az ágazati minisztérium és az intézmények között, amelyre a finanszírozás áthelyeződése csak részben magyarázat.
- Az agrár-felsőoktatás számára talán legsúlyosabb hátrányt mégis a mezőgazdaság általános válsága, az ágazat politikai és társadalmi presztízsének romlása jelenti, amely közvetve és közvetlenül is hatással van az intézmények működésére. A birtokszerkezet és a földhasználat gyökeres átalakulásával nagyon színes (mondhatnánk: bonyolult és emiatt nehezen „kezelhető”) agrárium alakult ki, amelyet minden oldalról „vadpiaci” viszonyok vesznek körül. A dotáció leépült, az eszközállomány leromlott. A tapasztalt mértékű és típusú átalakulás törvényszerűen csak az agrárágazat produkciójának, és ezzel együtt társadalmi presztízsének, súlyának erőteljes csökkenését eredményezhette.

A fentiekben vázolt folyamatokat éberrel figyelő agrár-felsőoktatási intézmények hamar rájöthettek, hogy a nagyüzemi igényekhez szabott képzési programjaik egyrészt átalakításra szorulnak, másrészt a korábbi termelő típusú mérnökképzésről menedzser típusú mérnökképzésre helyeződik át a hangsúly. Azok az intézmények, amelyek ezt idejében felismerték, és az új képzési programjaik (elsősorban személyi) feltételeit meg tudták teremteni, kedvező helyzetbe kerültek a hallgatói piacokon.

A változó mezőtúri agrárképzés

A Gödöllői Agrártudományi Egyetemhez tartozó mezőtúri Mezőgazdasági Főiskolai Karon (korábban Mezőgazdasági Gépészüzem-mérnöki Főiskolai Kar) 1993-ig csak mezőgazdasági gépészüzem-mérnök (ma: gépészmérnök) képzés folyt.

A kar a kilencvenes évek elejére a már fentebb ismertetett okok miatt nehéz helyzetbe került: érdeklődés hiányában hallgatóinak létszáma jelentősen csökkent, és az akkor kilátásba helyezett, éppen a létszámtól függő normatív finanszírozás bevezetésével nehéz jövő elé nézett. Az akkori vezetők a képzés kiterjesztése mellett döntöttek: a kar adottságait és a megteremthető feltételeket: felmérve, az 1993/94-es tanévtől elindították az agrármérnök-képzést. Ugyanakkor mindkét szak különböző szakirányú képzéseket kínált potenciális hallgatóinak (autógépész, környezetgazdálkodási, pénzügy-marketing, vendéglátás-turizmus stb.), továbbá a távoktatást is bevezették. Ezeknek a változásoknak eredményeként a kar helyzete — legalábbis hallgatói létszámot tekintve — néhány év alatt stabilizálódott (a hallgatók összlétszáma a 150—200 főről 800—900-ra nőtt). Az agrármérnöki szak megalapozásához fontos lépés volt 1994-ben a tangazdaság megvásárlása, jelenleg összesen 190 ha, és a működtetést biztosító alapvető létesítmények (vendégház, istálló, magtár, gépműhely stb.) állnak a gyakorlati oktatás rendelkezésére.

A képzési offenzíva fontos elemeként kell említeni, hogy az elmúlt évben a kar kidolgozta az új tájgazdálkodási szak programját, amelynek jóváhagyása a Magyar Akkreditációs Bizottságra vár. Amennyiben a döntés pozitív lesz, várhatóan az 1998/99-es tanévben indulhat meg e harmadik szakon a képzés, és ezzel a főiskola újabb lépést tehet a biztosabb jövő felé.

Különböző felmérések és előrejelzések szerint azonban az agrár-felsőoktatásban (legalábbis a hagyományos szakokon) túlképzés van, és ha nem változik a beiskolázási politika, a jelenlegi felvételi keretszámokkal a tendencia erősödik. A prognózis ugyan vitatható, de kormányzati szándék alátámasztására alkalmas; mivel a felsőoktatás képzési szerkezetében nem történt meg a kívánatos átrendeződés, a kulturális tárca elhatározta, hogy a hallgatói felvételi keretszámok központi módosításával (10 %) fog ezen változtatni. Az egyik legveszélyeztetettebb főszak — megítélésem szerint szakmai megalapozottság nélkül — az agrárképzés.

Nem nehéz elképzelni annak az intézménynek a helyzetét, amelynek felvételi keretszámát (és ezzel a hallgatói létszámát) akár csak 10—20 %-kal is csökkentik, hiszen a lassan minden területre kiterjedő normatív támogatási rendszerben (gazdaságilag) életképtelenné válik.

A veszélyhelyzetből való kitörés útja a képzési skála további kiterjesztése a már ma, de főleg a jövőben keresettebb szakokra (közgazdasági, jogi, gazdasági-pénzügyi stb. képzési irányokra).

Ennek azonban — Mezőtúr esetében (is) — erős korlátai vannak. Első helyen említendő a kisvárosi környezetből adódó hátrányok: az oktatói utánpótlás rendkívüli szűkössége, a viszonylag gyenge szellemi-kulturális kapacitás, a tudományok műveléséhez szükséges infrastruktúra elmaradottsága, helyi partnerintézmények (felsőoktatási, kutatási) hiánya stb.

A viszonylag elmaradott gazdasági fejlettségű térségben a felsőoktatási intézmények aligha számíthatnak a helyi és regionális fejlesztési forrásokra, hiszen az önkormányzatok elsősorban gazdaságpolitikai célokra kívánják felhasználni szabad forrásaikat, ha szűkös költségvetésükből egyáltalán marad pénzüik ilyen célokra.

A földrajzi távolság a döntéshozó és elosztó központoktól szintén komoly hátrányt jelent, a kapcsolattartás (főhatóságokkal, hivatalokkal, anyaintézménnyel, tudományos fórumokkal stb.) költségei jelentősen megterhelik az amúgy is szűkös keretekkel rendelkező kis intézmények költségvetését és más fontos területektől vonnak el forrásokat.

Ezek után kézenfekvő, hogy az oktatási (és természetesen kutatási-fejlesztési)

elképzelések megvalósításához a különböző szintű együttműködések lehet és kell szorgalmazni — elsősorban a térségi intézményekkel. Es ezzel eljutottunk az integráció gondolatához, amely egyidejűleg — mint láttuk — külső és belső kényszer is, amit azonban új lehetőségként kell kiaknázni.

Integráció

Figyelembe véve az MKM integrációs ajánlásait és deklarált feltételeit, főiskolánk számára az alábbi lehetőségek kínálkoznak:

1. Megmarad a Gödöllői Agrártudományi Egyetem szervezeti keretei között;
2. Regionális főiskolai szövetséghez társul, illetve ilyet hoz létre;
3. Kiválik az egyetem kötelékéből és önálló intézményként működik.

A fenti lehetőségek rövid elemzését ez utóbbival kezdve, az intézményben egyöntetű az a vélemény, hogy sem a kar profilja, sem a jelenlegi mérete (súlya) és — minden lehetőséget számba véve — fejlesztési lehetőségei sem biztosítanak hosszú távú garanciákat az önálló működésre. Az önállósulás kockázatának nagysága miatt tehát az első és második pontban leírt lehetőségek közül célszerű választani (ha lehet!).

ad. 1. A FEFA múlt évi integrációs pályázatán a GATE elképzeléseit a bíráló bizottság nem támogatta. Ennek legfőbb oka az volt, hogy az erősen tagolt, az egyetem központjából nagy távolságban lévő karokat és intézeteket magában foglaló struktúrát a pályázat további térségi intézmények bevonásával kívánta fejleszteni. A „távolság nem finanszírozható” elvből adódóan a döntés érthető, az egyetem — hacsak le nem mond az integrációs fejlesztési támogatások elnyerhető pénzeszközeiről — a jelenlegi szervezeti keretei fenntartásának illetve a bővítés irányának és mértékének átgondolására kényszerül.

ad. 2. A regionális szövetkezők közül időben az első megelőzte a felsőoktatási törvényt: 1991-ben alakult meg szarvasi székhellyel a Tessedik Sámuel Oktatási-Kutatási Szövetség, amely négy felsőoktatási intézményt (a Brunszvik Teréz Óvóképző Főiskolát, a DATE szarvasi és hódmezővásárhelyi karait és a GATE mezőtúri főiskolai karát), két kutatóintézetet (Haltenyészeti Kutató Intézet, Öntözési Kutató Intézet), valamint a KÉE Szarvasi Arborétumát foglalja magában. (A békéscsabai Kőrösi Csoma Sándor Főiskola felvétele a Szövetségbe most van folyamatban.) A szövetség jogi státusza egyesület, munkáját az intézmények képviselőiből álló Elnökség irányítja.

Mint a felsorolásból látható, a tagintézmények több megyére kiterjedő, nagy régiót fednek le, emellett felügyeleti hovatartozásuk szempontjából heterogének. Elvileg ugyan lehetséges a szövetségbe tömörült tagok szorosabb integrációja, azonban erre sem komolyabb külső bátorítás nem érkezett, sem belső készletés nem érzékelhető. Egyenlőre a tagintézmények megalégszenek a laza együttműködésükből fakadó elő-

nyök kihasználásával. Mindenképpen célszerű, hogy a mezőtúri főiskola ennek továbbra is részese legyen.

Az „Álföld Főiskola” névvel jelzett integrációt a békéscsabai és a szarvasi főiskolák kezdeményezték. A teljes szervezeti integrációt vállaló intézmények a FEFA integrációs pályázatán zöld utat kaptak, tavaly azonban a szarvasi agrárfőiskolai kar szándékát megváltoztatva visszalépett, így nem tudni, mi lesz a „csonka” megyei integráció sorsa.

A mezőtúri főiskolai kar számára — ha az integrációs direktívákra gondolunk — az egyik legvonzóbb partner a Szolnokon működő Kereskedelmi és Gazdasági Főiskola. Ennek elsődleges oka az, hogy a két főiskola sajátos profilja révén együtt a legváltozatosabb képzési programokat kínálhatná hallgatóinak. Fontos előny továbbá a földrajzi közelség és a jó közlekedés is. Valószínűleg e tényezőket mérlegelve kezdődtek meg több mint három éve az integrációt előkészítő egyeztetések az előző ciklus vezetői között, amelyek végül értelmüket veszítették, mivel a szolnoki főiskola a Gödöllői Egyetemhez történő csatlakozását látta jobb megoldásnak. (Az eredmény — az egyetem sikertelen integrációs pályázata — ismert.)

Összességében tehát a kar számára jelenleg még minden lehetőség nyitott. Ez azt is jelenti, készek vagyunk másokkal minden szinten együttműködni. A nagy horderejű döntések meghozatalánál azonban — márpedig a szervezeti integráció ilyen —, mint számos példa (elvetélt integrációs törekvés) tanúsítja, igen körültekintően kell eljárni.

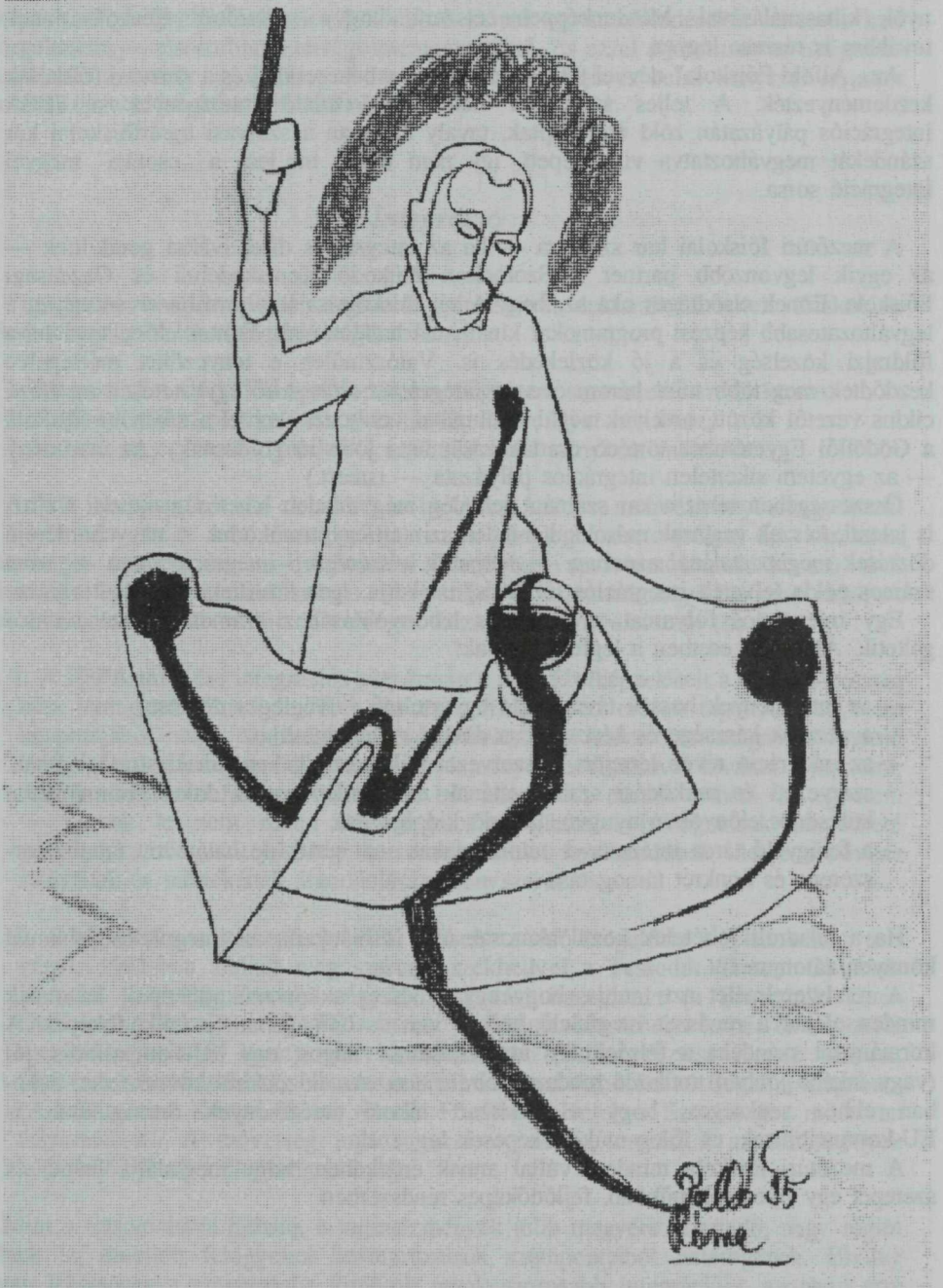
Egy integrációs folyamat zavarmentes lebonyolításához számos feltétel szükséges. Általános esetben a legfontosabbak:

- az intézmények hosszú távra szóló egyértelmű és végleges döntése,
- a vezetők készsége és képessége a döntés végrehajtásához,
- az integráció révén létrejött új szervezet küldetésnyilatkozatának, stratégiájának, szervezeti és működési szabályzatának és minden egyéb dokumentumának a kölcsönös előnyökön nyugvó, korrekt kidolgozása,
- a felügyelő tárca intézményi autonómiákat nem sértő, de határozott katalizátorszerepe és konkrét támogatása.

Ha a felsorolt feltételek közül akárcsak egy is hiányzik, az integrációs folyamat könnyen zátonyra fut.

A rendszerelmélet azt tanítja, hogy egy rendszer akkor működőképes, ha annak minden eleme a rendszer megfelelő helyén van és önmagában is működőképes. A kormányzat szándéka a felsőoktatás átalakításával világos: egy EU-kompatibilis, jól (vagy inkább jobban) működő rendszer létrehozása. Az előzőekből következően azonban ehhez szükséges, hogy a rendszert alkotó intézmények önmagukban is EU-kompatibilisek, és főleg működőképesek legyenek.

A mezőtúri főiskola mindent vállal annak érdekében, hogy megtalálja helyét és szerepét egy ilyen jól működő, fejlődőképes rendszerben.

Palkó Tibor munkája

ÜRMÖSSY ILDIKÓ

A gazdasági kamarák és a szakképzés

— Közvetítenek a gazdaság, a vállalkozók és az állam között —

A fejlett ipari országok gazdagságának mértékét és a melléjük felzárkózni törekvő államok fejlődésének ütemét meghatározó tényezők egyik legfontosabbika a versenyképes ipar, amely megtermeli és biztosítja a társadalmi szükségletek kielégítéséhez elengedhetetlen termékeket és szolgáltatásokat. Az ipar termelékenységének színvonala és versenyképessége mindig szoros kapcsolatban volt azzal az oktatási és képzési rendszerrel, amely a munkaadók számára a szakképzett munkaerőt biztosította. A közelmúlt gazdasági folyamatai számos olyan jelentős változást hoztak, amelyek arra készítetik a nemzeti kormányokat, a munkaadókat és a munkavállalókat, hogy szembenézzenek a korszerű szakképzés, valamint a tömeges méretű át- és továbbképzés kényszerével. A műszaki fejlődés, a gazdasági fejlődés internacionalizációja, a demográfiai folyamatok és a munkanélküliség mérséklésének igénye által támasztott szükségletek olyan kihívást jelentenek a szakképzés számára, amelyre csak egy permanens megújulásra képes, rugalmas rendszer alkalmas. Egy ilyen szakképzési rendszernek nélkülözhetetlen szereplői a gazdasági kamarák, amelyek a szakképzési, közoktatási és kamarai törvényben biztosított jogosítványaik birtokában egyre jelentősebb feladatokat vállalnak a szakképzés fejlesztésében.

A törvényben meghatározott feladatok és jogok célja, hogy a gazdasági élet kulcs szereplőit, a termelőüzemek, vállalkozások képviselőit, azaz a szakképzési folyamat eredményeként képzett munkavállalók alkalmazóit tömörítő kamarák hatékonyan hozzájáruljanak a gazdaság szükségleteihez igazodó szakképzés kialakításához.

1. Információs adatbázis

A gazdálkodó szervezeteknél és az egyéni vállalkozásoknál folyó gyakorlati képzés felügyeletét a kamara látja el. Ez igen összetett feladat. Magában foglalja a tanulók gyakorlati foglalkoztatásával összefüggő megyei adatok nyilvántartását, elemzését, a rendszeres munkakapcsolatot a tanulókat foglalkoztató vállalkozásokkal, a gyakorlati képzőhelyek minősítését, a tanulószerveződések megkötését stb. Bár csak a legjelentősebb tennivalókat soroltam fel, ezek is jelzik, hogy amilyen mértékben kialakul a gyakorlati képzés feladatainak rendszere és működési mechanizmusa, olyan mértékben válik egyre meghatározóbbá a kamaráknak mint a szakképzési rendszer keresleti és kínálati oldala közötti közvetítő testületeknek a szerepe.

Nálunk még nem vált általánossá a duális szakképzés (azaz a gyakorlati képzés nem kizárólag a vállalkozásoknál folyik), mégis jelentős azoknak a tanulóknak a száma, akik az iskolán kívül sajátíthatják el a gyakorlati szakmai ismereteket. A megyei Kereskedelmi és Iparkamara adatbázisában most csaknem 300 vállalkozásnál 1600 tanuló gyakorlati képzőhelyét tartjuk nyilván. Ezek az adatok azonban még csak közelítő pontossággal tükrözik a tényleges helyzetet.

Közismert tény, hogy a rendszerváltást követően a gazdasági struktúra átalakulása drámai változásokat eredményezett a gyakorlati képzőhelyek átrendeződésében: jelentősen csökkent az abban részt vevő vállalkozások száma, nőtt az iskolai tanműhelyekben folyó gyakorlati képzés részaránya. A gazdaság szerkezetének átrendeződésével és a fejlődésnek induló vállalkozások számának növekedésével párhuzamosan újabb struktúraváltozás válik szükségessé: meg kell kezdődnie a tanulók visszaáramlásának a vállalkozások által felajánlott gyakorlati képzőhelyekre. Az ismételt átrendeződést azonban számos tényező gátolja.

A vállalkozások, a leendő tanulók és a szakképző intézmények érdekei gyakran fényérvnyire vannak egymástól. Kamaránk tagjaitól tudjuk: gyakran hiába ajánlanak korszerű gyakorlati képzési feltételeket, szerződés alapján biztosított kedvezményeket, sőt végzésük után szinte automatikusan biztosított elhelyezkedési lehetőséget a pályát választó fiataloknak. Általában nem ezek a szempontok azok, amelyeket egy mai nyolcadikos, vagy akár érettségizett tanuló elsősorban mérlegel. Igaz, gyakran az is gátolja a leendő tanuló és a képzőhely találkozását, hogy a potenciális jelöltek viszonylag szűk köréhez jut el elégséges információ.

Jelentékeny gátja az átrendeződésnek az iskolai tanműhelyek minél teljesebb kihasználásának és fenntartásának igénye, amit mind az intézmények, mind a fenntartó önkormányzatok szorgalmaznak. Tagvállalkozások jelezték, hogy nem tudnak a korszerűen felszerelt tanműhelyükbe tanulókat felvenni, mert az érdeklődő gyerekeket a szakképző intézmény jó előre megszerzi magának.

A duális képzés irányába történő erőteljesebb elmozdulást az is gátolja, hogy a tanulóképzés jelentékeny erkölcsi és anyagi terhet is ró a vállalkozásokra. A kamara elsődleges feladata, hogy ezen a területen is törvénymódosítást kezdeményezzen.

Jelentősen javíthatók lennének a szakképzés tárgyi feltételei, ha a vállalkozások által szakképzési hozzájárulásként fizetendő összeg a megyében maradna, és nem áttételeken keresztül kerülne vissza annak egy része a régióba. Még a tanulóképzést folytató vállalkozások egy része is köteles befizetni a központi alapba, holott ezt a pénzt akár saját szakképzési feltételeinek javítására, akár egy-egy szakképző intézmény támogatására is fordíthatná. A kamara kezdeményező, koordináló szerepe erősödésével szeretnénk elérni, hogy a hozzájárulás növekvő hányada a megyei szakképzési feltételek javítását szolgálja. További célunk az, hogy a szakképzési alap felosztásában a kamara meghatározó szerepet kapjon. Ezt egyrészt az indokolja, hogy az alap tagvállalkozásaink befizetéseiből képződik, másrészt az, hogy a képzőhelyek folyamatos látogatásával megfelelő információkkal rendelkezünk a pályázókról.

Az elmúlt évben elkezdett látogatások során számos olyan javaslat, elképzelés vetődött fel, amelyeknek elemzése után kamarai közreműködéssel, támogatással hozzájárulhatnak a gyakorlati képzés feltételrendszerének fejlesztéséhez. Egyebek mellett javaslat született több vállalkozás által fenntartott képzőhely létrehozására, illetve a tanulók gyakorlati képzésének különböző vállalkozásoknál történő megszervezésére.

2. Szakmai vizsgáztatás

Az ezredvég egyik legnagyobb kihívása a gyors műszaki fejlődés, ami a gazdaság valamennyi ágazatában átalakuláshoz vezet. A dinamikus változások következtében a foglalkoztatottak túlnyomó részének munkafeladatai és munkaeszközei, a munkafolyamatok és az ezekhez szükséges ismeretek, képességek, emberi tulajdonságok is folyamatosan módosulnak. Becslések szerint a 2000-ben szükséges technológia kétharmadát még ki sem munkálták, ugyanakkor azonban minden négy mai munkavállalóból három dolgozni fog akkor. A szakmai ismeretek elsajátítását szolgáló képzés mellett egyre nagyobb szerepe van azoknak a képességeknek és emberi tulajdonságoknak, amelyek elengedhetetlenek ahhoz, hogy a munkavállalók meg tudjanak felelni a változó munkafeladatoknak és munkafolyamatoknak. Ezeknek a szükségleteknek éppúgy tükröződnie kell az egyes szakmák követelményrendszerében, mint a nemzetközi méretűvé vált munkaerőpiac követelményeinek.

A szakmai követelményrendszerek kialakítása és közzététele a szakképesítésért felelős miniszter feladata. A szakképzési törvénnyel lehetővé vált, hogy a gazdasági kamarák is részt vegyenek az állam által elismert szakképesítések körének kialakításában, a szakmai követelményrendszerek kimunkálásában, korszerűsítésében. Mi a jelentősége annak, hogy a kamarák rendelkezzenek ezzel a joggal? Mivel a kamarák tagjai különféle szakterületeken dolgozó vállalkozások, legjobban képzett, eredményes képviselőik helyzetükből adódóan nemcsak az egyes szakmákhoz kapcsolódó legkorszerűbb elméleti és gyakorlati tudnivalókat ismerik, hanem tisztában vannak azzal is, milyen követelményeket támaszt a vállalkozói szféra az adott szakterület munkavállalóival szemben, hogyan változnak a munkaerőpiaci szükségletek. A szakmai követelményrendszerek előzetes véleményeztetése a vállalkozások legszélesebb körét tömörítő kamarák szakértői csoportjaival sajnos még esetleges. Ha elvételre kerül rá, az inkább csak formálisan történik meg, hiszen olyan rövid a visszajelzésre biztosított határidő, hogy az aligha teszi lehetővé a kamarai szakértők széles körének bevonását a véleményezési folyamatba.

A kamarai feladatok egyik nagy jelenségű területe a szakmai vizsgáztatás. A kamarai szakértők a háromtagú szakmai vizsgabizottságok tagjai, ez lehetővé teszi, hogy a vizsgáztatási folyamatban rajtuk keresztül érvényesüljön az elsősorban gyakorlati szemléletű szakmai kontroll.

A delegált szakemberektől beérkező információk feldolgozásával a kamara széles körű, megbízható megyei adatbázist tud kialakítani a szakképzés számos területéről: többi között a szakmai képzés fő jellemzőiről, az intézmények, vállalkozások ebbeli tevékenységéről, a szakmai elméleti és gyakorlati képzés, valamint a munkaerőpiaci igények összhangjáról. A közelmúltban összegeztük először mintegy 120 szakmai vizsga eredményeinek tapasztalatait. A törvényi előírásoknak megfelelően ezek szinte kivétel nélkül iskolarendszeren kívüli képzés lezárásaként szervezett vizsgák voltak, ettől az évtől kezdve azonban folyamatosan teljessé válik a kamarai szakértők részvétele: az iskolai tanulmányokat lezáró szakmai vizsgákon is ott lesznek a felkért vállalkozások képviselői.

A kamara vizsgabizottsági tagjainak névjegyzékében jelenleg 150 fő szerepel, ők pályázat útján kerültek az adatbázisunkba. A tőlük visszaérkező adatlapok feldolgozása során a pozitív tapasztalatok mellett olyan problémákat is jeleztek, amelyeknek megoldását a kamaránknak elsősorban a szakminisztériumoknál kell kezdeményezniük.

Ezek közül elsőként az iskolarendszeren kívüli képzésben tapasztalt gondot kell kiemelnünk: jó néhány szakma elsajátításának, gyakorlásának előfeltétele, hogy az a képzés része legyen, illetve az, hogy ennek hiányában csak meghatározott szakmai gyakorlati idő letöltése után kaphassanak bizonyítványt a tanulók. Ha ez nem így történik, a végzettségük nem garantálja számukra a munkaerőpaci szükségleteknek megfelelő felkészültséget. A gyakorlati tudás ebből eredő hiányosságait jelezték szakértőink például a kereskedő-boltvezető, szakács, külkereskedelmi üzletkötő, mérlegképes könyvelő szakmai tanfolyamokat lezáró vizsgák tapasztalatai alapján. További problémát okoznak a szakmai gyakorlati ismeretek hiányosságai. A képzésre fordítható idő, illetve a rendelkezésre álló eszközök szűkössége, elavultsága vissza-visszatérő gondként szerepel a visszaküldött adatlapokon (például szoftverüzemeltető, ABC-eladó).

A másik jelentős problémacsoport a szakmai követelményrendszerrel kapcsolatos. Delegált szakértőink több alkalommal jelezték, hogy egyes szakmáknál a követelményrendszer néhány területe elavult, korszerű ismeretek hiányoznak, miközben szűk-ségtelen anyagrészek elsajátítása szerepel az előírások között. (Legtöbbször a számítógép-kezelő szakma követelményrendszerét kifogásolták.)

Az első periódus elemzése alapot ad ahhoz, hogy változtatásokat kezdeményezzünk a legproblemátikusabb területeken, tapasztalatainkat a szakmai fórumokon közlétegyük és szakmai véleményező munkánkban hasznosítsuk.

3. A mesterképzés

A szakképzés egyetlen olyan területe, amelyre a kamarák kizárólagos jogot kaptak a mesterképzés és mestervizsgáztatás. Bár a három gazdasági kamara létrejötte után hamarosan megalkotta az Országos Mestervizsga Szabályzatot, alig néhány hónapja került sor először mesterképzés, illetve mestervizsga meghirdetésére. Ennek számos oka van. Tény, hogy a mesterképzésnek és mestervizsgának nagy hagyománya van a szakképzésben, a korábbi gyakorlat azonban megszűnt, illetve az új törvények alapján át kellett azt alakítani. Még ma sem kellőképpen tisztázott, milyen helyet foglal el ez a képzési forma, ez a cím a szakképzés rendszerében. Vitatott kérdés, hogy elsősorban a magas színvonalú szakmai ismeretek, szakmagyakorlás elismerését, azaz elsődlegesen szakmai rangot jelent-e a „mester” cím, vagy fokozatosan az önálló szakmagyakorlás, az egyéni vállalkozás feltételévé kell-e válnia.

A gazdasági kamarák megszerveződését követően újra kellett szabályozni nemcsak a mesterképzés rendszerét, hanem ki kellett és kell alakítani azoknak a szakmáknak a körét is, amelyekben mesterképzés- és vizsgáztatás folytatható. Nehézséget okoz viszont azon szakmák szakmacsoportok körének a meghatározása, amelyekben a „mester” cím megszerzése lehetőségessé válhat. Szakmai körökben is éles vitát váltott ki például az a kérdés, hogy letehető-e a mestervizsga a „kereskedő mester” címért. A vita ma már lezárult, s a területi kamarák folyamatosan meghirdethetik a tanfolyamokat és vizsgákat. Izgalmas kérdés azonban: lesznek-e jelentkezők a jelenlegi feltételek mellett. Van-e ma olyan vállalkozói réteg, amelyik megengedheti magának azt a nem csekély anyagi befektetést és a tanulmányokra fordított időt, aminek

eredménye ma még „csupán” az általa nyújtott szakmai szolgáltatás színvonalában tükröződhet.

Míg egyes szakmacsoportokban erős tartózkodás nyilvánult meg a mesterképzés és mestervizsga lehetőségének kialakításával kapcsolatban, más területen maguk a felhasználók jelezték igényüket a követelményrendszer kidolgozására, és finanszírozták a teljes előkészítési folyamatot. Így kerülhet sor az elsők között a papírgyártó mesterek képzésére és vizsgáztatására.

A mesterképzés és -vizsgáztatás teljes folyamata modellértékű lehet a kamarai szakképzési tevékenység számára. Ez a terület ugyanis komplexitásában magában hordozza valamennyi kamarai szakképzési jog érvényesítésének lehetőségét a követelményrendszer kialakítástól a képzés folyamatán át a vizsgáig és a teljes képzési tevékenység értékeléséig. Viszonylag kevés áttétellel tükrözheti a vállalkozók, a piac igényeit. A képzési és vizsgáztatási folyamatban ténylegesen érvényesül a kamara közvetítő szerepe a szakképzés különböző szereplői — a vállalkozók, a képző intézmények, a követelményrendszert jóváhagyó minisztériumok — között.

Napjainkban egyre inkább felértékelődik a gazdasági kamarák tevékenysége, mivel közvetítő szerepet töltenek be a gazdaság, a vállalkozások és az állam között. Szerepük egyre meghatározóbbá válik a szakképzésben. A kamarák fontos feladata a szakképzési kínálat folyamatos figyelemmel kísérése, ellenőrzése. A gazdasági változások folyamata tükröződik a vállalkozások munkaerőpiaci igényeiben, és a kamarának közvetítenie kell a „megrendelést” az iskolai és iskolarendszeren kívüli képzést folytató intézményekhez. Előre jelezniük kell azt is, milyen szakképzettségre lesz szüksége a jövőben. Mivel a szakképzésben a vállalkozások érdekei mellett a munkavállalói érdekek is jelentős szerepet játszanak, a kamaráknak törekedniük kell arra, hogy a gazdaság igényeit harmonizálják az emberi szükségletekkel. A magyar gazdasági kamarák ma már bekapcsolódtak az európai szakképzés vérkeringésébe. Nem tűzhetjük ki célul, hogy néhány év alatt ugyanolyan eredményeket mutassunk fel, mint a több száz éves nyugat-európai kamarák. A törvényi háttér — azzal együtt is, hogy korrekciója szükséges — és az eddigi tevékenységük azonban biztosíték arra, hogy a kamarák eredményesen járuljanak hozzá a szakképzés fejlesztéséhez.

VADÁSZ ISTVÁN

Versenyképes munkaerő és közösségi ember

A J-Nk-Sz megyei civil szervezetek felnőttképzési tevékenységéről

A hazánkban közel egy évtizede zajló gazdasági-társadalmi változások egyik következménye az öntevékeny társadalmi szervezetek (civil szervezetek) számának gyors gyarapodása, amely a rendszerváltozást követően vált robbanásszerűvé. Ezt mutatja az egyesületek és az alapítványok számának látványos emelkedése is.

A civil szervezetek vázlatos bemutatása azért is fontos, mert a rendszerváltozás nyomán kibontakozó társadalmi öntevékenység az oktatás és a közművelődés területén különösen értékes erőforrásokat hozott mozgásba. A gazdasági-társadalmi változások kibontakozásával ugyanis Magyarországon is nyilvánvalóvá vált, hogy a korábban intézményesedett felnőttképzés válaszüthöz érkezett, mivel mind a hagyományos felnőttképzésben (mely elsősorban iskolarendszerű, esti-levelező jellegű általános, középiskolai és szakmunkás-képzés volt), mind pedig a szakképzésben drámai változások történtek. A közoktatási rendszerből megfelelő perspektíva nélkül kikerülők magas számával, a munkanélküliség tömegessé válásával a szakképzési célú felnőttképzés látványosan igazolta, hogy „az intézményesített képzés nem képes önálló, kreatív személyiségek, csak függő alkalmazottak képzésére”, jóllehet „a tanulás célja a túlélés”, s nem pedig az egyszerű jövedelemszerzés.¹

A felnőttképzés előtt álló kihívás tehát igen komoly. Egyrészt adott egy igen határozott társadalmi elvárás, amely szerint a közoktatási rendszerből kikerülő vagy lemorzsolódó fiatalok, felnőttek számára a jövőjük érdekében valamilyen szakképzést kell adni, hogy esélyük legyen az elhelyezkedésre. Másrészt adott a gazdaság igénye is, amely konkrétan ugyan eléggé nehezen fogalmazható meg, hisz a regisztrált munkaerőigény és a munkát keresők szakmai összetétele 90 százalékban nem azonos. Ennek az ellentmondásnak a feloldása a gazdaságilag fejlett országok oktatási, képzési rendszerére is komoly feladatokat ró. Ugyanakkor az is bebizonyosodott, hogy ilyen helyzetben előtérbe kerülnek a képzés társadalmi, morális vonatkozásai, melyek részben igénylik az állami szerepvállalást is. Am ez csak részben közvetlen, hisz az intézményszerű képzési rendszer hiányosságai előtérbe helyezik az általános és közösségi képzéssel foglalkozó nonprofit szervezeteket, melyek az eddigi tapasztalatok szerint hatékonyabban tudnak foglalkozni — éppen az öntevékenységre épülő beállítódásuk, problémaérzékenységük, rugalmas, gyorsan igazodó struktúrájuk révén — ezekkel a kérdésekkel.

A fenti ellentmondások között, a súlyos társadalmi-gazdasági problémákkal küzdő országokra jellemző módon hazánkban, s így a megyében is, a felnőttképzés munkaerő-piaci képzés jellege egyre erősödik, s szinte kizárólag az egyén munkaerő-piaci pozíciójának javítására irányul. Egy hárompólusú képzési tér alakul ki: kb. 1600

közép- és felsőfokú iskolával, valamint a munkaerő-fejlesztő és -képző központok hálózatával, és több mint 2000 jogi személyiségű, illetve jogi személyiség nélküli, képzést nyújtó gazdasági szervezettel, továbbá 900 oktatást folytató nonprofit szervezettel.

Ezen országosan jellemző kép áttekintése után elemzésünk a Jász-Nagykun-Szolnok megyében működő civil szervezetek felnőttképzési tevékenységét kívánja vázlatosan áttekinteni az utóbbi két évben végzett megfigyelésekre támaszkodva. Nyomban le kell szögezmem, hogy a vizsgálat csak részleges, hisz a felnőttképzési térben működő szereplőknek csak egyikét próbálja bemutatni, ezen területről is csak adalékokat szolgáltatva. Ennek részben tartalmi, részben pedig módszerbeli okai vannak. *Tartalmi szempontból igen fontos, hogy éppen a civil szervezeteknél tapasztalható legélesebben a munkaerőpiaci pozíciót erősítő szakképzés igénye, és a szakképzésnek mintegy háttérrel adó, a népesség különböző rétegeit más-más módon érintő közművelődés jellegű általános és közösségi képzés igénye közötti ellentmondás. A valamilyen szakmát adó tanfolyam és a „csak” öntevékenységre, ismeretbővítésre szolgáló kurzus igénye közötti „konfliktus” itt mindennapos, ezért a civil szervezetek ez irányú tevékenységének bemutatása érdekes lehet.* Ugyanakkor azt is meg kell mondanunk, hogy a civil szervezetek felnőttképzési tevékenységéről meglehetősen bizonytalan és esetleges a hivatalos statisztikai adatszolgáltatás, így a megfelelő adatgyűjtéshez új módszerekre (pl. sajtóhíradások figyelemmel kísérése, egyedi felmérés, megfigyelés) van szükség. Erre vonatkozóan az utóbbi 2—3 évről vannak saját gyűjtésű adataink, melyek lehetővé teszik egy vázlatos kép megrajzolását.²

Mindez arra is utal, hogy a szorosabb értelemben vett szakmai képzés (szakmai-gyakorlati ismeretek közvetítése) és a közművelődés jellegű általánosabb képzés mai értékelése és hasznossága még sok esetben erőteljesen különbözik. Szakképzés kapcsán elsősorban egyfajta „alkalmazott tudásra és készségre” gondolunk, jóllehet egy integráltabb megközelítés, a fejlettebb országok gyakorlatában elterjedtebb felfogás szerint ez ma már nem elegendő. A felnőttoktatás és képzés ugyanis összefügg a társadalomban való jártassággal, a csoportmunkával, az együttműködő készséggel, a megújulókészséggel és a vállalkozó kedvvel. Vagyis a szakképzés csakis egy átfogóbb képzés részeként lehet eredményes, a két tényező szétválasztása nem szerencsés.

Jász-Nagykun-Szolnok megyében a felnőttképzési tevékenységgel foglalkozó civil szervezetek is ezekkel a gondokkal küzdenek. *Egyrészt adott egy erőteljesen megfogalmazódó igény, mely a munkanélküliek átképzésére, illetve az egyének munkaerőpiaci pozícióit megszilárdító, szakmai jellegű kurzusok szervezésére orientálja a szervezeteket. Ezek az országos képzési jegyzékben szereplő szakmák oktatására koncentráló, a vizsgákra előkészítő felnőttképzési formák, piaci áron — melyet vagy a résztvevő részben vagy teljes egészében átvállal, illetve más esetekben központi vagy egyéb forrásból finanszíroznak — elérhető szolgáltatásokkal. Ebbe a szakképzési tevékenységbe civil szervezet alig tud bekapcsolódni. Elsősorban a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat megyei és városi szervezetei szereztek ezen a piacon pozíciókat, alap-, közép- és felsőfokú képesítés megszerzését egyaránt lehetővé téve. A TIT széles körű felnőttképzési tevékenységét főképp az teszi lehetővé, hogy a szervezet a megye városainak jelentős részében (Szolnokon, Jászberényben, Karcagon, Mezőtúron, Kunszentmártonban, Tiszafüreden, Törökszentmiklóson, Kisújszálláson és Túrkevéen) szervezeti bázissal rendelkezik.³ Az utóbbi évekre vonatkozóan az alapfokú tanfolyamok közül meg kell említeni az ún. egészségügyi minimum vizsga megszerzésére irányuló kurzusokat, illetve az állami és egyéb nyelvvizsgákra felkészítő tanfolyamokat, melyeket csaknem minden kistérségi iroda évente megszervez. Jászberényben és*

Tiszafüreden az elmúlt években gépírói, számítógép-kezelői és szövegszerkesztői alapfokú képzés is folyt a TIT szervezésében. A TIT jázsági szervezete egyéni vállalkozók részére alapfokú könyvelési ismereteket is oktatott, vámkezelői és vámügyintézői tanfolyamot is szervezett, sőt rendszeresen megszervezte a vámjogszabályok és adózási jogszabályok változásának követésére irányuló tanfolyamokat, előadásokat is. A jázsági szervezet 320 órás képesített könyvelői tanfolyammal is próbálkozott.

A szolnoki megyei iroda szakképzési tevékenysége az elmúlt években is igen sokszínű volt. A kistérségi irodáknál már ismertetett kurzusok mellett Szolnokon gombatermesztő-vállalkozó, nehézgépkezelő, kazánfűtő, viráglövő szakképesítést nyújtó tanfolyamokat is szerveztek. Az idegen nyelv oktatása terén (főleg német és angol) a legkülönbözőbb szintű (kezdő, középfeladói, közép- és felsőfokú nyelvvizsgára előkészítő, nyelvtanár-átképző) foglalkozások, képzések indultak, de szerveztek pénzügyi és számviteli ügyintézői, vámkezelői-vámügyintézői és mérlegképes könyvelői kurzusokat is. Mindezek mellett a Gábor Dénes Műszaki és Informatikai Főiskola szolnoki konzultációs központja is a szervezet égisze alatt tevékenykedik. *A TIT szakképzési tevékenységéről összességében tehát elmondható, hogy évente több ezer hallgató vesz részt ezeken a vizsgával záruló tanfolyamokon, melyek költségeinek jelentős hányadát a résztvevők fizették (pl. 1995-ben Szolnokon egy 40 órás számítógép-kezelői tanfolyam díja személyenként 8400 forint, Jászberényben egy 320 órás képesített könyvelői tanfolyam meghirdetett díja 59.800 forint volt). Más esetekben viszont, a munkanélküliek részére indított átképzéseknél a megyei munkaügyi központ anyagi támogatását is igénybe vették.*

Az utóbbi években egyre erőteljesebb a különféle szakmai-érdekképviseleti civil szervezetek felnőttképzési tevékenysége is, melyek közül részben az egyes ipartestületek, részben a kamarák, szakmai szervezetek szakképesítő tanfolyamait kell kiemelniünk. *A Kereskedők Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Szervezete (KISOSZ) 7—8 területen (boltvezető, építőanyag-kereskedő, vendéglátó-üzletvezető, becsüs, drogériás, abc-eladó, gyorsétkeztetési eladó) hirdetett tanfolyamokat, de vállalkozói alapismereteket, pénztárkönyv- és naplófőkönyv-vezetési kurzusokat is indított elsősorban a megyeszékhelyen, de adott esetben a fontosabb kistérségi centrumokban (Jászberény, Karcag, Mezőtúr, Kunszentmárton és Tiszafüred) is. Jellemző még, hogy az ipartestületek (főleg a Szolnok és Vidéke Ipartestület) mestersziszga előkészítő tanfolyamokat is szerveztek, nem egyszer 10—16 féle szakmában is.*

1996 elejétől a felnőttképzés szakképzési ágazatában egy újabb civil szervezet, a szolnoki *Kereskedelmi és Gazdasági Főiskola Alapítványi Továbbképző Intézete* jelent meg, „post secondary” és felsőfokú jellegű képesítés széles választékát kínálva. A csaknem ezer hallgató részben átképző jellegű alap-, közép- és felsőfokú, részben elsődleges szakképesítést nyújtó közép- és felsőfokú kurzusok között választhat. Mind a középfokú, mind pedig a felsőfokú tanfolyamokon az országos képzési jegyzékben szereplő szakképesítések megszerzéséhez szükséges ismereteket oktatják, de vannak főiskolai előkészítő, illetve nemzetközileg is elismert képesítést adó tanfolyamok is. A főiskola bázisára épülő alapítványi továbbképző intézettel mindenesetre igen erőteljes, a szakképzési piac jelentős szektorát elfoglaló szereplő jelent meg Jász-Nagykun-Szolnok megye civil szervezetei között. A marketing és reklám, a külkereskedelmi, az idegenforgalmi és a banki szféra terén tevékenykedő továbbképző intézet célja a civil szervezetek számára nehezen követhető munkaerőpiaci orientációt tükröz: „alapvető célunk, hogy jól felkészült, magas szintű nyelvtudással rendelkező szakembereket

képezzünk, valamint a modern gazdaság, a vállalkozások, a munkaerőpiac igényeire igazodva nagy hangsúlyt fektessünk a hiányszakmák oktatására.”⁴

A Győrffy István Népfőiskolai Alapítvány és a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Népfőiskolai Társaság az 1990-es évek elejétől fontos szereplője a megyében folyó felnőttképzési-szakképzési tevékenységnek. Ezen népfőiskolai szervezetek ma még elsősorban az alap- és középfokú képzésre rendezkedtek be (pl. idegennyelv-oktatás, számítógép-kezelői tanfolyamok, önkéntes biztosítópénztári ügyintézői képzés), de a legújabb kezdeményezések a munkanélküli fiatalok esélynövelő képzését tűzik ki célul. Vagyis bizonyos alapfokú szakmai készségek elsajátítása (pl. számítógép-kezelői alapfokú képzés) mellett általános és közösségi jellegű képzés (pl. társadalmi és állampolgári alapismeretek, kommunikációs tréningek) is folyik ezeken a kurzusokon, annak érdekében, hogy a munkaerőpiacon nagyobb eséllyel próbálkozhassanak az állásukat átmenetileg elveszítő fiatalok. Hasonló tevékenység folyik az „Esély” Roma Alternatív Alapítványi Iskolában is.

A Mozgássérültek Országos Egyesületének Jász-Nagykun-Szolnok megyei Szervezete is megtette az első lépéseket a szakképzésben. A több mint 6000 tagot tömörítő egyesület legutóbbi figyelemre méltó kezdeményezése a könyvelési ismereteket nyújtó, vizsgaorientált tanfolyamok megszervezése. Szolnokon, Karcagon, Rákóczi falván és Jászárokszálláson 1997 tavaszán közel 100 hallgató vett részt. Az egyszeres könyvvitellel kapcsolatos ismeretek elsajátítását referencia-tananyagra épülő vizsgával dokumentálják.

A civil szervezetek tanfolyam jellegű felnőttképzési tevékenységének másik — de a résztvevők számát tekintve jelentékenyebb — területe a közművelődéshez kapcsolódó, általános és közösségi képzés. Ez nem szakképzés jellegű tevékenység, ebből következően tematikai szempontból igen változatos, területi vonatkozásban pedig decentralizált, vagyis viszonylag több településen megtalálható. További jellegzetessége ennek a felnőttképzési formának az is, hogy tematikailag erőteljesen kötődik egy-egy civil szervezethez. A helyismereti-honismereti-önismereti kurzusok elsősorban a népfőiskolákhoz (pl. Szolnokon, Mezőtúron, Kisújszálláson, Abádszalókon, Jászárokszálláson, Jászfényszaruban, Tiszafüreden, Nagykőrűben), a mezőgazdasági népfőiskolai kurzusok, gazdaképző-ismeretterjesítő tanfolyamok a gazdakörökhöz (pl. Szandaszőlősen, Jászkáóhalmán, Jászberényben, Kunhegyesen, Szolnokon, Nagyivánon, Mesterszálláson, Törökszentmiklóson), az állampolgári-társadalomismereti foglalkozások az etnikai (pl. Szolnokon, Jászfényszaruban), ifjúsági (Jászapáti) és nyugdíjas (pl. a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Nyugdíjasok Kulturális Szervezete) szervezetekhez. Érdekes kezdeményezésként tartjuk számon a szolnoki Kapocs-Háló alapítvány nonprofit akadémiáját, ahol civil szervezetek vezetőinek képzése folyt. Az említettek mellett még igen jelentősek az életmódhoz, életvezetéshez kapcsolódó, illetve a valamilyen betegséggel kapcsolatos tanfolyamok. Ilyenek például a szolnoki *Cukorbetegség Egyesülete* által megyszerte rendezett tanfolyamok (pl. 1996/97 telén Szolnokon, Tiszafüreden, Jászládányban, Jászapátiban), a *Vöröskereszt* szervezetei által rendszeresített 26—32 órás házi betegápolói tanfolyamok (az utóbbi években például Jászberényben, Szolnokon, Kisújszálláson), a szolnoki *Asztmabetegség Egyesülete*, a szolnoki *Reiki Klub*, a *White Életreform Klub* vagy a karcagi „*Sorsársak Háza*” által szervezett programok. A képzőművészettel kapcsolatos felnőttképzés elsősorban csak Szolnokon számottevő: a *TIT megyei szervezete*, a népes tagságot tömörítő *Szolnoki Galéria Baráti Köre*, valamint a *Verseghy Kör*, illetve a karcagi *Kunhalom Baráti Kör* és a jászberényi *Hamza Alapítvány tevékenységét* kell kiemelniük.

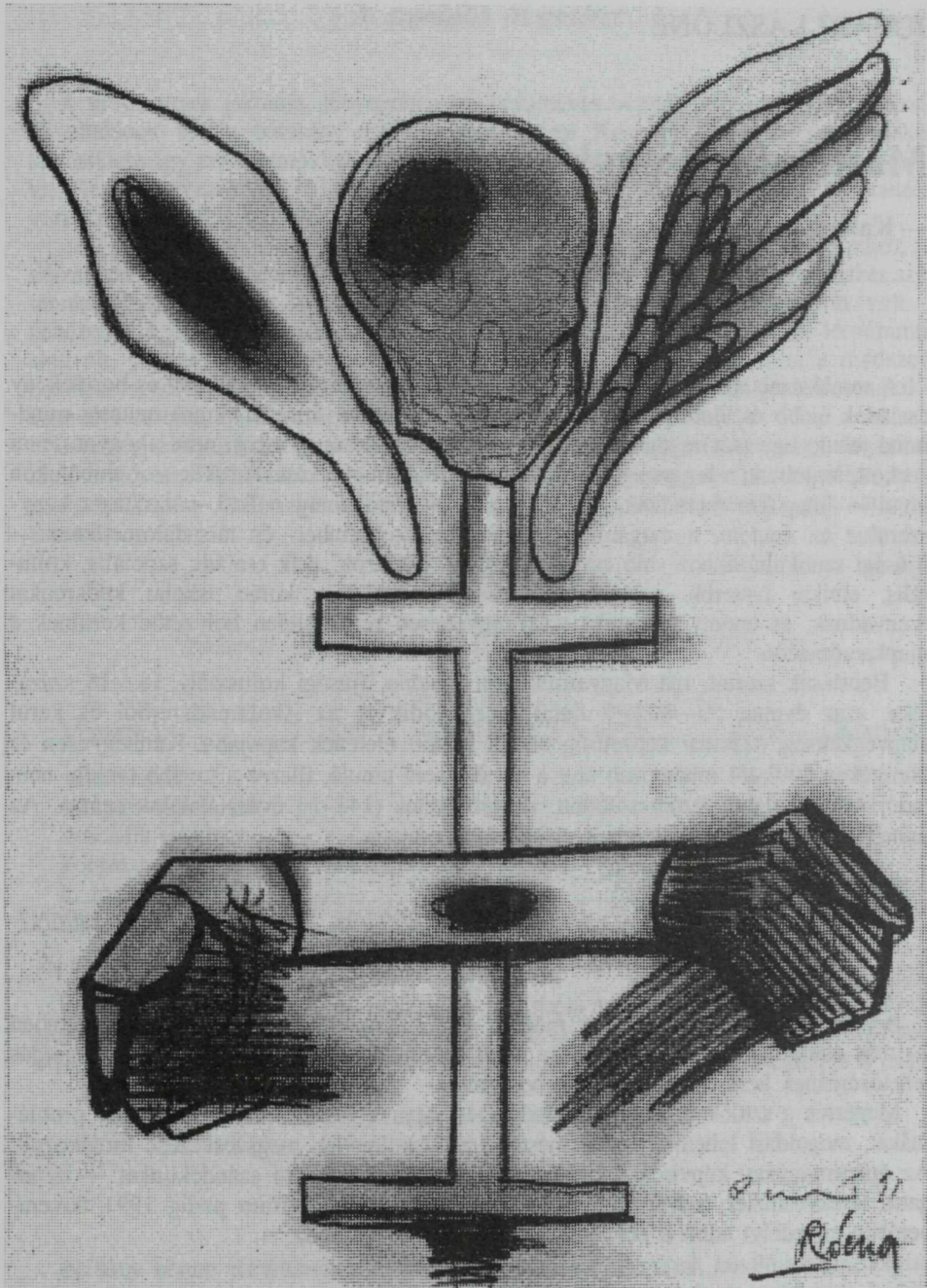

A civil szervezetekben folyó általános és közösségi felnőttképzés Jász-Nagykun-Szolnok megyei helyzetének jellemzéséhez jó adalékot szolgáltatnak a *népfőiskolák adatai*.⁵ Az 1991 és 1995 közötti időszakról elmondható, hogy a megyében a civil szervezetek évente 10–17 népfőiskolai kurzust szerveztek, legtöbbit 1991/92-ben, legkevesebbet 1995-ben. 1991/92-ben a résztvevők száma 657 fő, 1994-ben pedig 1241 fő volt. A tanfolyamok igen változatosak voltak: nappali, esti, hétfélig és bentlakásos kurzusok szerveződtek. A tematikai sokszínűség is igen szembetűnő: a hallgatók településfejlesztéssel (Kótelek, Nagykőrű), a helyi politizálás lehetőségeivel (Szolnok, Kisújszállás), a biogazdálkodás alapjaival (pl. Kunhegyes, Szolnok), az önálló gazdává válás problémáival (Szolnok, Nagyiván, Karcag, Kunhegyes) ismerkedtek meg, de volt egészségügyi (Szolnok: nyugdíjas, szemészeti, életmódvezetési), általános műveltség-beli (Jászfényszaru, Jász Kisér, Jászárokszállás, Tiszafüred, Abádszalók, Mezőtúr), drámapedagógiai (Jászfényszaru) jellegű, illetve munkanélküli fiataloknak szervezett (Martfű, Nagyiván) tanfolyam is.

Az említett időszakban a megye 15 településén szerveződtek népfőiskolai jellegű tanfolyamok: Szolnokon 8 szervezet (Györffy István Népfőiskolai Alapítvány, Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Népfőiskolai Társaság, TIT megyei szervezete, Görög Katolikus Egyházközség, Nyugdíjasok Egyesülete, Megyei Cukorbetegek Egyesülete, Lungo Drom Országos Cigányszervezet, Eletreform Klub), Jász Kiséren, Jászárokszálláson és Jászfényszaruban a helyi népfőiskolai egyesületek, Nagyivánban, Karcagon és Kunhegyesen a gazdakörök, Kisújszálláson, Nagykőrűben, Kóteleken, Tiszafüreden, Mezőtúron a helyi egyesületek, Martfűn és Törökszentmiklóson a művelődési központ, illetve a szakközépiskola, Abádszalókon pedig a református egyházközség támogatásával. A civil szervezetek között tehát a népfőiskolai mozgalom általános és közösségi jellegű felnőttképzési tevékenysége terjed ki a legtöbb megyebeli településre, de a TIT-szervezetei, a gazdakörök és a Vöröskereszt szervezetei is több Jász-Nagykun-Szolnok megyei településen (főleg városokban) végeznek hasonló munkát.

A fejlett piacgazdasággal rendelkező országok perifériáján álló kelet-közép-európai országokban számtalan elemzés mutatja, hogy a felnőttképzésben résztvevők fő motivációs tényezője az, hogy lehetőséget teremtsenek a jobb munkaerőpiaci pozíció megszerzésére. Am az általános elbizonytalanodás közepette azt is hozzátesszik, hogy ugyanakkor van egy igen határozott igény is, mely arra irányul, hogy jobban megértsék a jelenlegi helyzetet, mind közvetlen környezetükben, mind a világban.⁶ *Vagvis — összegezve a jelenlegi helyzettel kapcsolatos tapasztalatokat — a felnőttképzésben a szakképzés (átképzés) és az általános és közösségi képzés nagyobb összhangjára van szükség. S ezen a téren a civil szervezetek is tudnak értékes tapasztalatokkal szolgálni.*

Jegyzetek: 1 Mitschke-Collande, Peter: „Let's not only preach, but make use of the education system!” — *Lifelong Learning In Europe*, 1/1996. (Helsinki), pp. 3–5. — 2. Az áttekintés elkészítéséhez az Új Néplap 1995. január 2. és 1997. április 30. közötti számainak híradásait és felnőttképzéssel kapcsolatos hirdetéseit használtam fel. Így természetesen csak azon tényekre támaszkodhattam, amelyek ezen híradásokban szerepelnek. — 3. Tájékoztató a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Közgyűlésnek. — Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudományos Ismeretterjesztő Társaság, 1995. 7 p. + mellékletek — 4. Új Néplap, 1997. január 29. — 5. Népfőiskolák Jász-Nagykun-Szolnok megyében, Szolnok, 1995. 101 p. — 6. Beresneviciene, Danuolė: *Adult education in former Eastern Europe: Lithuania*. — *Life and Education in Finland*, 3/1994. (Helsinki), pp. 61–63.

Palkó Tibor munkája

JUHÁSZ LÁSZLÓNÉ

Mesterségek iskolája

— Kallódó gyerekek megmentése Kunhegyesen —

A romló szociális helyzet, a munkanélküliség, az eddig is sérülékeny és borulékony családok újabb és újabb erőpróbái, a deviáns magatartásformák kiugró mutatói mind-mind jelzik: egy már régóta bajban lévő országban élünk. S a baj, mint ahogyan lenni szokott, legjobban a leggyengébbeket sújtja. Mind többen vannak, akik — önhibájukon kívül — magukra maradnak, iskola, család és munkahely nélkül, választásra kényszerülve az unalom, a magány — a nem egyszer ember- és társadalomellenes — ifjúsági szubkultúrákhoz való csapódás között. Ők azok, akik családi, szociális, kulturális, etnikai háttérük, személyiségzavaraik miatt már korán iskolai kudarcokat szenvednek, és emiatt hátrányba vagy egyenesen reménytelen helyzetbe kerülnek a munkaerőpiacon.

Becslések szerint, ma Magyarországon minden ifjúsági korosztály 16—18 százaléka, azaz évente 50—80.000 fiatal morzsolódik le az iskolarendszerből és kerül alapvégzettség, szakmai képzettség nélkül felnőtt életének kapujába. Kunhegyesen és környékén 1991-től rohamosan nőtt a tovább nem tanuló, illetve a tovább tanulni nem tudó, más iskolából lemorzsolódott, de tanköteles (14—16 éves) fiatalok száma. Az erőteljes növekedést a létszámok alakulása is mutatja:

1991/92	1992/93	1993/94	1994/95	1995/96	1996/97
55	128	133	122	120	116

A nagy számú és konkrét eset mögött — a súlyos egyéni problémákon túlmenően — más összefüggések és kérdések is mind erősebben nyugtalanítottak, és a megoldás lehetőségeinek keresésére sarkalltak bennünket.

Megértve a szülők és fiataljaink helyzetét, látva a veszélyt és a halmozódó problémákat, megoldási lehetőségnek a mesterségek iskolájának megszervezése kínálkozott. Az önkormányzati képviselők többsége — látva ifjúságmentő szándékunkat — támogatta törekvésünket, a Művelődési és Köznevelési Minisztérium pedig 1991 novemberében engedélyt adott a kezdeményezés megvalósításához.

A szociális összetétel

A mesterségek iskolája, lényegében két-hároméves képzési idejű szakiskola, amely az általános iskola bázisára épül. A kunhegyesi Kossuth Lajos Általános Iskola tantestülete így szakoktatókkal, ifjúságvédelmi munkát ellátó szakemberekkel egészült ki. Kezdeményezésünk létjogosultságát indokolják az iskolára, illetve a tanulókra vonatkozó szociális adatok.

Az 1996/97 tanévben 116 tanuló 28 százaléka tartozott cigány etnikumhoz, 20 százaléuk számított veszélyeztetett gyermeknek, 66 százaléuk esetében mindkét szülő munkanélküli, 28—30 % árva-félarva, 8—10 % pedig állami gondozott volt. A nehezen élő, többgyermekes családok száma: 97 család, 63 százaléuk létminimum alatt élt, vagy csak gyermeknevelési díjból, családi pótlékból, valamint a rendszeres nevelési segélyből tartották fenn magukat. 1991 óta erőteljesen javítani tudtuk a személyi és tárgyi ellátottságot, ezáltal a szakmaválasztékot is.

Jelenleg diákjaink az ipari-szolgáltató, szociális-egészségügyi és mezőgazdasági termelő szakmaterületből választhatnak (varrómunkás, textilipari szabász, szociális gondozó és ápoló, vas- és fémipari előkészítő, állatgondozó szakmára készítő, pályaaorientáló csoport).

Szakmai bizonyítványt szerzettek száma 1993 óta

Végzettek	1993	1994	1995	1996	Összesen
varrómunkás	43	34	29	15	121
vasipari előkészítő	8	18	—	—	26
szociális gondozó	—	17	—	12	29
k. ip. szabász	—	—	9	12	17
Összesen	51	72	38	39	216

A tanulók napi idejének 60 százalékát az iskola vagy az ahhoz kötődő tennivalók elvégzése köti le. Így közvetlen vagy közvetett pedagógiai felügyeletük is biztosított. Mivel a gyermekek nappali tagozaton tanulnak, a családi pótlékot megkapja a család.

Eredményeinkről

Néhány hónap elmúltával jelentős változásokat tapasztalunk tanulóink személyiség-állapotában, szocializációjában. Az apró sikerek tudatosításával kialakított kedvező hangulatban új személyiségjegyek, más tartás és kommunikálás lesz jellemző rájuk. Derűsebbé, nyugodtabbá válnak a gyerekek. A jobb komfortitás eredményeként

biztosabban mozognak a felnőttek körében, a társas normákat már nem érzik annyira tehernek, az önbecsülés, önbizalom erősödése növeli a tanulási motiváltságukat.

Szocializációs programunkkal, — melyet a Népjóléti Minisztérium dolgozott ki — sokféle gátlást, befelé forduló sérülést, nehezen magyarázható agresszivitást is jótékonyan hatástalanítottunk már. A devianciaveszélyt csökkentheti, hogy beszélünk a rájuk leselkedő bűnözés veszélyéről, hisz környezetükben annak közelében élnek. Mentálhigiénés programunk segít a magukratalálásban, saját helyzetük elemzésének megtanulásában és érzelmi labilitásaik kezelésében. Az eltelt hat évben szinte minden lehetőséget megragadtunk arra, hogy fokozzuk az esélyjavítás pedagógiai hatékonyságát és a szakmaelsajátítás minőségét.

Számos alkalommal pályáztunk eredménnyel, amit a következő áttekintés bizonyít.

1991 — A Szakképzési Alap támogatása	1 M Ft
1992 — Országos Képzési Tanács támogatása	2 M Ft
1993 — Megyei Decentralizált Szakképzési Alap. támogatása	500.000 Ft
1993 — Átképzési támogatás	1 M Ft
1994 — PHARE Foglalkoztatás és Szociális Fejlesztési Program	50.000 ECU
1995 — SOROS Alapítvány	250.000 Ft
1995 — UNICEF ENSZ Nemzeti Bizottsága	300.000 Ft
1996 — BANKARITAS Alapítvány	200.000 Ft
1996 — MKM Kisebbségi Főosztálya	280.000 Ft
1996 — SOROS Alapítvány	200.000 Ft
1996 — Népjóléti Minisztérium	2,7 M Ft
1997 — SOROS Alapítvány	400.000 Ft
1997 — Miniszterelnöki Hivatal Ifjúsági Koordinációs Bizottsága	400.000 Ft

A nyomonkövetésük adatai szerint a tanulók kb.70 százalékának élethelyzete javul mérhetően, mert 20 százalékuk továbbtanul (gimnáziumban, szakmunkásképzőben). Mintegy 30 százalékuk más szakmaterületen helyezkedik el, hozzávetőleg 30 százalékuk helyezkedik el a szakmában és 30 százalékuk munkanélkülivé válik, nem próbál változtatni helyzetén.

Munkánk nem látványos, mert az árvákkal, a cigány származásúakkal, a börtönben levők, a félcsavargók, az alkoholisták gyermekeivel való foglalkozás többnyire lélekből jövő belső késztetés.

Azzal, hogy intézményünket létrehoztuk, folyamatosan működtetni tudjuk és nem növekszik a kallódók száma, már maga eredmény.

Szolnok, Széchenyi körüti „Piros iskola” rajzsakkörének munkája

BAJOMI IVÁN

Iskolamentő harcok Franciaországban

A kisiskolások megmentésére irányuló szervezkedéseknek különös jelentőséget ad az a tény, hogy a hatvanas-hetvenes években igen nagyszámban zártak be Franciaországban osztatlan elemi iskolákat (1962 és 1976 között például összesen 8863 ilyen iskola szűnt meg).

Az esetek egy részében ez „csak” annyit jelentett, hogy egy-egy évfolyam oktatására specializálódott taniskolává alakult át az illető iskola, ami ugyanakkor szükségszerűen azt is maga után vonta, hogy az elemi iskolás korú gyerekek egy részének attól fogva egy másik településen lévő iskolába kellett járniuk. Az esetek egy másik részében viszont az iskolák teljes megszűnéséről beszélhetünk, ilyenkor bármilyen korúak legyenek is az adott településen lakó gyerekek, valamennyiüknek „buszoznia” kell ahhoz, hogy iskolába járhassanak.

Az osztatlan iskolák felszámolása 1969 után gyorsult fel különösen, amikor is központi szintű rendelkezés született arról, hogy 16 fős lehet a legkisebb osztálylétszám az osztatlan iskolákban. Kivételes elbánásban csak azok a települések részesülhettek (jórészt a hegyvidéken fekvő települések), amelyek rossz időjárási viszonyok esetén csak nagy veszélyek árán közelíthetők meg. A minimális osztálylétszámot meghatározó rendelet életbelépése utáni években jelentősen megnövekedett az iskolabezárások és átszervezések száma (így például egyedül 1969-ben 930 osztatlan iskolát számoltak fel, körülbelül hatszázzal többet, mint az előző évben). Az osztatlan iskolák megszüntetése egészen 1975-ig igen gyors ütemben zajlott, mígnem aztán egy új rendelettel 12 főre csökkentették a minimális osztálylétszámot.

A kisiskolák megszüntetését, átszervezését fatális szükségszerűségként feltüntető oktatásburokrácia érveit döntően az alábbi pontokon kezdték ki az iskolák megmentésére szervezkedők. Egyfelől cáfolni próbálták azokat a szakmai-pedagógiai érveket, amelyek szerint az osztatlan iskolákban mindenképpen magasabb színvonalú képzést lehet nyújtani, mint az osztatlan iskolákban. Emellett rámutattak arra is, hogy azok az oktatási költségek terén jelentkező, rövidtávú „megtakarítások”, amelyek a kisiskolák bezárásából származnak, a települések hanyatlása miatt hosszú távon alig-alig felmérhető veszteséget eredményeznek. Az ellenérvek sorában ugyanakkor az is megfogalmazódott, hogy milyen hátrányos következményei, illetve veszélyei vannak a kisiskolások „buszoztatásának” (az egésznapos rendszerű tanítás és a hosszú ebédidő miatt a gyerekek nagyon sokat vannak távol a szülői háztól, az utazás eleve balesetveszélyes lehet stb.).

A községi iskolák bezárása ellen irányuló franciaországi akciók konkrét lefolyását a résztvevők, illetve az őket támogató aktivisták két kis kötetben adták közre. Az egyik

könyv a Jura hegység egyik fennsíkján fekvő, mindössze 98 lakosú Verges község iskolájának megmentése érdekében folytatott féléves küzdelemlről szól. A másik kiadvány öt dél-franciaországi iskolaügyi csatározás történetét beszéli el, ezek közül négy esetben bezárásra ítélt kisiskolák megvédése volt a cél, egy esetben pedig az, hogy iskola létesüljön egy olyan agrárkörzetben, ahol korábban helyben nem volt lehetőség a gyerekek taníttatására. A továbbiakban főként a verges-i iskola megmentését célzó harc eseményeiről esik majd szó, lévén hogy e küzdelemlről áll rendelkezésemre a legrészletesebb beszámoló, ugyanakkor ahol ezt szükségesnek vélem, a másik öt eset egyes sajátosságaira is utalni fogok.

Verges község esetében az oktatásirányító hatóság azért tartotta szükségesnek az iskola megszüntetését, hogy az ilyen felszabaduló státus révén egy szomszédos, 290 lakosú településen új óvodát (école maternelle-t) létesíthessenek. Noha a falu lakosai hivatalos úton csak 1977. május 31-én értesülhettek az iskola bezáratásáról, az első kósza hírek már május elején eljutottak a községbe. A verges-iek egyik első reakciója az volt erre, egynapos, figyelemztetésnek szánt iskolai sztrájkot tartottak, ami lényegében abból állt, hogy aznap nem küldték iskolába gyermekeiket. Hamarosan kiderült, hogy ez a sztrájk nem készítette meghátrálásra a megyei oktatásirányító szerveket: május végén értesítést kapott Verges polgármestere, melyben hivatalosan tájékoztatták őt az iskola megszűnéséről. A hír hallatán a falu lakosai korlátlan ideig tartó iskolai sztrájkba kezdtek, aminek végül csak a vakáció vetett véget...

Az oktatásirányító szervek pozícióját abban az időszakban többek között az tette erőssé, hogy a kérdésben ellentétes két megyei szintű oktatásügyi bizottság egyaránt áldását adta a szóban forgó intézkedésre (az SNI pedagógus-szakszervezet küldöttjei tartózkodtak a szavazáskor). Miután ezeken a hivatalos érdekegyeztetési fórumokon senki sem képviselte megfelelően a község lakóinak érdekeit, a verges-iek kénytelenek voltak a politikai érdekérvényesítés, illetve nyomásgyakorlás egyéb formáihoz nyúlni. Következő lépésként felszólították a körzet képviselőjét, hogy járjon közbe egy ötödik osztály megnyitása érdekében, ezzel ugyanis megmenekülhetne a verges-i iskola. A képviselő levelet írt a miniszternek, aki a technikai tanácsadója közvetítésével azt válaszolta: „...a miniszter foglalkozik az Önök ügyével”. Ettől újra reménykedni kezdtek az emberek.

Ezzel egyidejűleg a falu a polgármesterből, a tanácsitkárból és a szülők képviselőiből álló küldöttséget menesztett a prefektúrára, ám ez a kezdeményezés nem hozott sikert. Ugyanakkor a faluban körözni kezdték az alábbi petíciót, amit mindenki aláírt:

„Verges lakossága, miután alaposan tájékozódott arról, hogy milyen helyzetet teremt iskolájának bezárása:

- tiltakozik a szóban forgó intézkedés ellen, amely ellentétes a község és a fennsík lakóinak érdekeivel,
- ismét kifejezésre juttatja, mennyire fontosnak tartja, hogy továbbra is élők maradjanak a falusias jellegű, az elszigetelt települések,
- fenntartás nélkül támogatja a községben lakó szülők ama követelését, hogy minden faluban legyen egy osztály”.

A tiltakozó illetve figyelemfelkeltő akciók nem maradtak eredmény nélkül: a fennsík egy másik falujában, Vevy-ben a szülők egynapos szolidaritási sztrájkot tartottak

a verges-iek támogatása érdekében, több helyi lapban és egy országos napilapban is cikkek jelentek meg a verges-i iskola tervezett bezárása miatt támadt elégedetlenségről.

Az iskola bezárását ellenző verges-iek és ügyük néhány külső támogatója a nyári szünidőt a hatályos oktatásügyi jogszabályok tanulmányozására és a hatóságok akaratát megtörni képes ellenakciók kitervelésére használták fel.

1977 szeptemberében a szülők és a község vezetése, dacolva az oktatásirányító szervek határozatával és egyben fittyet hányva a helyszínen megjelent csendőrökre, a régi iskolában gyűltek össze „illegális” tanévnyitót tartani. Igazi fordulatot az hozott az ügyben, hogy a rendhagyó tanévkezdés után a verges-iekkel kapcsolatba került Madeleine Belperron a falu támogatását élvezve partizán módra kezdte el működtetni a bezárásra ítélt tanodát. A verges-i gyerekek tanítását felvállaló nyugdíjas tanítónő, aki egyébként az öngazgatásos elveket hirdető törpe párt, a PSU és a Frenet-mozgalom aktivistája volt, szeptember derekától november elejéig dolgozott a bezárásra ítélt iskolában.

A „kalóz-iskola” működése nagy visszhangot váltott ki, az írott és az elektronikus sajtó mind többet foglalkozott az üggyel, a verges-iek harcát segíteni hivatott „Támogató Bizottság” alakult, amelyben a PSU mellett képviseltette magát a szintén öngazgatásos programot hirdető CFDT szakszervezeti szövetség és annak pedagógusokat tömörítő tagszervezete (SGEN—CFDT), az FCPE szülői szervezete, több mezőgazdasági érdekszervezet stb. Ügyük népszerűsítése érdekében a verges-i lakosok maguk is aktív szerepet vállaltak: a megye három legnagyobb városában a falu küldöttei gyűléseken ismertették törekvéseiket, és egyúttal aktív fellépésre biztatták a hasonló problémákkal küszködőket. A legnagyobb szabású vállalkozást azonban egy eszem-iszommal, különféle műsorokkal emlékezetessé tett monstre ünnepség megrendezése jelentette, amelynek révén széles körben sikerült felhívni a figyelmet a verges-i iskolamentő harcra.

A sajtóban megjelent híradások, a különféle népszerűsítő akciók és az ezek által kiváltott szolidaritási megnyilvánulások együttes eredményként végül is a verges-iek javára mozdultak el az erőviszonyok: ennek tulajdonítható, hogy az oktatásirányító hatóságok — eredeti döntésüket megváltoztatva — 1977. november 3-i hatállyal új tanítót neveztek ki a verges-i iskolába, áldásukat adva ezáltal az iskola további fennmaradására.

Talán a sikeres iskolamentő akciónak is tulajdonítható, hogy azóta Verges-ben több új ház épült a községben letelepedni kívánó családok számára. További hozadéka a szervezkedésnek az, hogy 1978 óta Verges és egy szomszédos falu közös kiadásában egy sokszorosított helyi újság jelenik meg, lehetőséget adva a helyi ügyek nyilvános megvitatására. Az akciónak tágabb kisugárzása is lett azáltal, hogy az iskolamentő szervezkedés egyes résztvevői létrehozták „A községi iskolák és a falusi élet védelmére Jura-vidéki Egyesületet”. A Jura-megyei falvak polgármestereihez és tanítóihoz eljuttatott felhívásában az új egyesület a következő célokért szállt harcba: „Meg kell óvni a falvak iskoláit. Meg kell őrizni a falvakban az életet. Nem szabad elválni a gyerekeket társadalmi és családi környezetüktől. Meg kell tartani a kis létszámú osztatlan osztályok előnyeit. El kell kerülni a hosszú utazással járó fáradtságot, idegeskedést és veszélyt. Elcolni kell a kaszárnyaszerű iskolák ellen...”

A Jura-megyei egyesület céljainak aktualitását többek között az is mutatja, hogy a hetvenes évek végén más franciaországi régiókban is létrejöttek hasonló kérdésekkel foglalkozó csoportok, továbbá az is, hogy e csoportokban a tapasztalatok kicserélé-

sének és a közös fellépésnek az igénye is felmerült, sőt e törekvések jegyében már 1978—79-ben több találkozót is rendeztek e csoportok tagjai.

A verges-i iskolamentő akció általánosabb szinten úgy is leírható vagy interpretálható, mint egy olyan, hatalmi döntés által kiváltott állampolgári kezdeményezés, amelynek során lehetőség nyílt arra, hogy a döntés megváltoztatásában érdekeltek az érdekvérvényesítés hivatalos csatornáit mellett a figyelemfelkeltés és a nyomásgyakorlás legkülönbözőbb eszközeit felhasználva olyan közhangulatot és tömegnyomást állítsanak elő, amely az eredetileg egyértelműen erőfölényben lévő döntési központokat — melyek az adott helyzetben nem függetleníthetik magukat a közhangulat alakulásától — eredeti döntésük megváltoztatására bírják.

Szolnok, Széchenyi körüti „Piros iskola” rajzszakkörének munkája

ERDÉSZNÉ MOLNÁR MARIETTA–REBICSEK LÁSZLÓNÉ

Amerikai–magyar óvodai program

1993-ban kötött együttműködési megállapodást a Jászberényi Tanítóképző Főiskola a New York állambeli Buffalóban működő SUNY egyetemmel. A szerződés magában foglalja hallgatók, oktatók cseréjét, illetve kétnyelvű óvodai program kidolgozását, amely a Maci Alapítványi Óvodára épül.

Nevelési programunkról

Programunk sikeres működése érdekében rendszeres munkakapcsolatot tartunk az ECRC-val (Early Childhood Research Center — Korai Gyermekkort Kutató Központ). Kölcsönös látogatásaink, tapasztalatcseréink eredményezte pedagógiai szemléletünk átforgalmazását, helyi pedagógiai programunk szerkezeti és tartalmi átgondolását. Igyekezünk mindkét nemzet pedagógiájából azokat a vonásokat kiemelni és összedolgozni, melyek egy humanisztikus óvodapedagógiai gyakorlat magvalósulását támogatják intézményünkben. Tervezésünk szemléleti alapját a tevékenységközpontúság adja. Alapkérdésünk: mit cselekedjen a gyermek? Olyan helyzetet kell teremtenünk, amelyben tevékenységét egy belső felhajtó erő inspirálja: az öröm, a megelégedettség pedig vezérli azt. Tematikánk alappilléret pedig a tevékenységek hatásrendszerének komplexitása jelenti: a természeti jelenségek és az ünnepek kiemelése adja hétköznapi tevékenységük tartalmát. Pedagógiánkban az élmény, az örömforrás és a rácsodálkozásból fakadó érdeklődés legtermészetesebb szféráit hordozzák. Kiapadhatatlan, ezerarcú szignáljait használjuk fel a nevelés folyamatában. Megismerési, cselekvési folyamatok végkifejlete a környezettudatos, konstruktív magatartás kialakítása.

„Az ember a természet része” örökigazságából merítjük koncepciónk hangsúlyait. Ismerjük meg a természet jelenségeit, használjuk fel produktumait, állítsuk fejlődésünk szolgálatába.

Nem tudjuk elég korán kezdeni az egészséges életmód értékrendjének közvetítését sem a gyermek biztonságos jövőjének érdekében, ezért az óvodai életritmus minden mozzanatában (étkezés, játék, higiénés szokások kialakítása) integrált erővel szolgálja a fentebb megfogalmazott célt.

A hétköznapi létformából történő kilépés, az ünneplés az emberiség kultúrájának ab-ovo jelensége. Kultúrközvetítő funkcióján túl a személyiségformálás effektív eszközeként kezeljük. Hisszük és valljuk, hogy ünnepeink emocionális töltése mélyen

hatol a kisgyermek személyiség-struktúrájába. Az ünnep élmény-émléke hosszú távú, erőt sugároz a hétköznapi viszonyok megéléséhez. Társadalmi és családi ünnepek üzenete a nevelés folyamatában nem más, mint életünk társas jellegének hangsúlyozása, az egyén és közösség viszonyának megtapasztalása, identitásjelölő és -mélyítő szerepének konstatálása. Kétnyelvű óvodai programunkból adódóan a multikulturális nevelés jegyében egyes amerikai ünnepek tartalmával és kulturális jelrendszerével is ismerkedünk (Thanksgiving, Halloween, Valentin'sday).

Nevelési alapkoncepciónk hitelességének, eredményességének mércéjét az ünnep hangulatából fakadó, a hétköznapi csodák által megélt, felszabadult örömteli élmény, a figyelem és az érdeklődés aktív gyermeki cselekvésben történő kiteljesedése jelenti.

A program gyakorlati eredményeiről

Óvodánkban évről évre biztosítjuk az Amerikából érkező vendéghallgatóknak a magyar kisgyermekkorú idegennyelv-oktatás módszereinek megismerését. A Tanítóképző Főiskola hallgatói óvodai hospitálások alkalmával ismerkedhetnek programunk szervezeti kereteivel és működésével, ismereteket szerezhetnek az ECRC programjáról. Információkat kapunk elméleti és gyakorlati tapasztalatairól és munkamódszereiről. A tanulás és cselekvés egységben kezelése lehetőséget ad a kommunikáció gyakorlati megvalósításához, a helyes nyelvhasználathoz.

Az amerikai vendéghallgatók közreműködésével a gyermekek multikulturális betekintést kapnak, szélesednek ismereteik a világról. Folyamatos jelenlétük a másság elfogadására, toleranciára nevel. A gyerekek a magyar népi hagyomány és kultúra ápolásával párhuzamosan ismerkednek az amerikai nép kultúrájával, szokásaival, történelmével. Az angol nyelvvél való ismerkedés természetes, játékos módon szituációkhoz kötött élethelyzetekben történik.

Minden évben vegyes életkorú gyermekcsoportokat szervezünk, melyeket általában a szülők választanak. A csoportok flexibilisek. A gyermekek napi négy órát kétnyelvű környezetben töltenek. Számukra a tevékenységet magyar és angol nyelven szervezzük.

Mivel napirendünk folyamatos, tervezett tevékenységi lehetőségeket tartalmaz, a gyerekek napi érdeklődésük, hangulatuk, s önállóságuk szerint felkínált tevékenységekből szabadon választhatnak. A gyermekek kiegyensúlyozott érzelmi fejlődését a magyar és angol anyanyelvű pedagógusok csoporton belüli párhuzamos foglalkoztatásával biztosítjuk. Mindketten részt vesznek a gyermekek reggeli fogadásában, gondozásában és nevelésében. A délelőtti folyamán megjelenő tevékenységi formákat — játék, étkezés, gondozási műveletek, játékos tanulási szituációk — kíséri az angol nyelv. Az állandó, illetve a rendszeresen ismétlődő napirendi pontokhoz kapcsolódó szókészlet természetes módon, utánzáson alapulva (az anyanyelv elsajátításához hasonlóan) épül be a gyermek szókincsébe. Az első érzelmi kapcsolódási pontokat az idegen nyelv, az amerikai pedagógusok és a magyar gyerekek között a rövid angol gyerekdalokban találtuk meg. A zenei anyag ritmusával dallamával, s a hozzá kapcsolható mozgásformákkal élményadó volt mindannyiunk számára.

A mesék, történetek globális megértését segítik elő a nagyméretű mesekönyvek, melyek gazdag, színes illusztrációikkal további utat nyitottak az élményszerű nyelv-elsajátítás felé. A versek, dalok írott formáját is megjelenítjük nagyméretű posztereken.

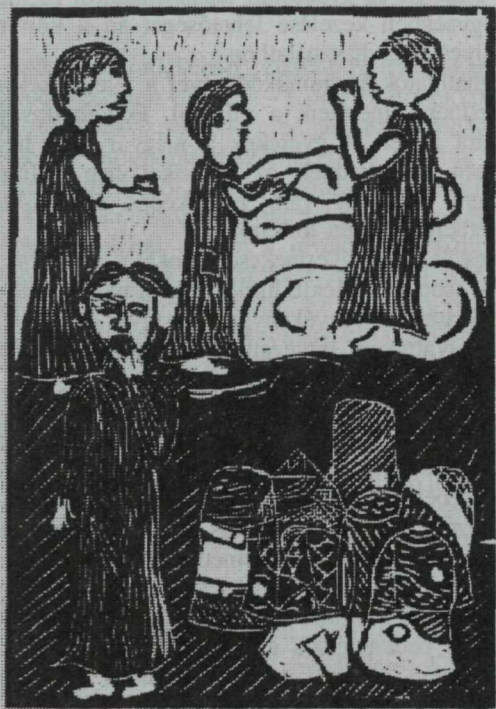
amelyeken egy vers bizonyos szavait képekkel illusztráljuk a könnyebb megértés érdekében.

A gyerekek rövid idő elteltével kellő nyelvi biztonságot szereznek ahhoz, hogy bátran és aktívan bekapcsolódjanak az angol nyelvvel kísért művészeti tevékenységekbe is: kötött technikák (montázs, poszterkészítés, festés festőállványon is, rajzolás, mintázás, nyírás, ragasztás, barkácsolás, szövés, fűzés ...) alkalmazásával komplexebb nyelvhasználatra nyílik alkalom. Jelentős szerep jut a megértésnek és az aktív szókinchasztnálatnak, például egy poszterkészítés már tudatos nyelvhasználatot feltételez a gyermek részéről. Ebben a tevékenységben kiteljesedik az angol nyelv funkciója, a nyelvhasználat eszközjellege.

Többször kapjuk rajta gyermekeinket a felszabadult játék hevében az analóg, örömteli élmény által felidézett angol nyelvű dalok éneklésén.

A szerepépítő játéktevékenységek alkalmat kínálnak a rövid párbeszéd kialakulására. Az értelemfejlesztő képes lottó — puzzle — Ravensburger társasjátékok során az ismétlés módszere, valamint a szókinchsbővítés kerül előtérbe. Az amerikai pedagógusok által hozott és készített bingók, kártyák szerencsésen találkoznak a gyerekek játékgényével. Ezenfelül rejtett módon „didaktikai funkciókat” is teljesítenek.

A hozzánk látogató angol szavakat hall az óvoda udvarán játék és sportolás közben. Ha kirándulni megyünk, akkor is beszélgetnek a gyerekek angolul. A két nyelv használata mindennapjaink szerves részévé válik.

Szolnok, Széchenyi körúti „Piros iskola”
rajzsakkörének munkája

Csodás alkotás Martfűn

„Tekints István király szomorú hazádra,
Fordítsd szemeidet régi országodra.”

Martfű városa Jász-Nagykun-Szolnok megyében található, Szolnoktól 20 kilométerre. Tanyavilágból nőtt várossá, ahol templom eddig nem volt, de ma már felépült Szent Tamás katolikus temploma és vele szemben a református templom is. A múlt évben avatták fel az új, modern városházát a két templom között. Így lett a város központjává a Szent István tér. Gyönyörű környezetben helyezték el a névadó szobrát, amelyet Gyurcsek Ferenc Munkácsy-díjas szobrászművész készített. Markáns stílusa jól felismerhető a szobor és a kurgán köveinek nemes vonalaiban. A kövek az elmúlt évezred magyar jegyeit hordozzák magukon. A talapzattal együtt a szobor több mint öt méter magas.

Augusztus 20-án tíz órakor felcsendült a Himnusz, és kezdetét vette az ünnepség. Kozma Imre polgármester úr köszöntötte a megjelent vendégeket: dr. Baja Ferenc környezetvédelmi minisztert, Nagy Kálmán református és Kiszél Mihály katolikus lelképásztorokat, dr. Bozsó Pétert, a JNkSz Megyei Közgyűlés főjegyzőjét, Tálás Lászlót, a megyei múzeumigazgatót, az említett szobrászművészt, valamint a martfűi lakosokat.

Dr. Baja Ferenc örömet fejezte ki, hogy ennyi ember előtt, az épített környezet valódi gyönyörűségében, a Szent István szobor avatása alkalmából itt lehetett. Augusztus 20-a olyan ünnep, amely befogad és nem zár ki, nem irányul senki ellen, minden magyar valódi ünnepe. Kiemelte, hogy fontos köve-

telmény egy közösség számára jelképeinek, értékeinek követése. Martfű példa erre, hiszen hatalmas áldozatot hozott ezért a szoborért is. Ez a szobor a magyarok jelképe, de a mai naptól a martfűiek jelképe is. A megyében csak Martfűn avatták fel Szent István király szobrát.

Kozma Imre arról nyilatkozott, hogy Martfű az ország egyetlen városa, ahol templom nem volt, de ma már van. Ő is kiemelte, hogy a felavatott szobor megvalósításához szükséges erkölcsi erő, mely a martfűi polgárok részéről megnyívánult, egyöntetű támogatást adott a város vezetésének. Kiszél Mihály címzetes prépost szoborszenteselő beszédében lélekemelő, szemet gyönyörködtető ünnepnek nevezte a rendezvényt. „Martfű a mai nappal véglegesen belépett az európai városok sorába”-fejezte be beszédét a plébános. Nagy Kálmán református lelképásztor szintén megáldotta az új köztéri szobrot, „hogy a martfűiek úgy kötődjenek a magyarsághoz, mint majd az utánunk jövők”.

A beszédek elhangzása után a polgármester átadta dr. Baja Ferencnek a szobor kicsinyített mását, majd az önkormányzat határozata alapján hét kitüntetést adott át, elsőként Tamási József plébános atyának, Kozma Imrének pedig dr. Bozsó József adott át kitüntetést. Az ünnepi eseményeket Göncz Árpád levélben üdvözölte.

Serfőző János

KÖNYVESPOLC

Alkotó pedagógusok munkái

Kézikönyvek, segédletek, módszertani anyagok

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Pedagógiai Intézet évek óta foglalkozik szakmai kiadványok megjelentetésével. Ezek egy része

az iskolák, óvodák tájékoztatására szolgál, illetve az oktató-nevelő munkában közvetlenül hasznosítható segédleteket tartalmaz. Az

intézet igyekszik napvilágra segíteni megyénk pedagógusainak publicitásra érdemes munkáit is, legyen az tankönyv vagy módszertani leírás. A pedagógiai intézet a központja az ENCORE néven működő konfliktuspedagógiai csoportosulásnak, amely jó néhány kézikönyv összeállításával, fordításával hívta fel magára a szakma figyelmét.

Az alábbi összeállítás ezekből a kiadványokból ad ízelítőt.

Nagy Jenőné

Zenei nevelés az óvodában

(Szolnok. MPI 1994. 133 p.)

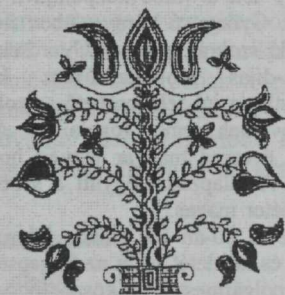
A Jász-Nagykun-Szolnok megyei óvodai zenei nevelés eredményességének vizsgálata fontos nevelési tényezőkre világít rá. Az 5—6—7 éves korú gyermekek év eleji és év végi készségszintjének mérése választ adhat arra, hogy a Óvodai Nevelési Program zenei kívánalmai megfelelnek-e a hatéves korú gyermekeknek, és építhet-e arra az iskolai zenei nevelés. A művészeti nevelés területén azért is figyelemre méltóak a kiadvány adatai, mert nemcsak a gyermekek zenei fejlettségi szintjét vizsgálták, hanem az óvónők zenei képzettségét és személyes hozzáállását is.

Az óvodai zenei nevelés korszerűsítése, elemzése, fejlettségi szintek megállapítása érdekében minden óvónő haszonnal forgathatja ezt a munkát.

TÖRZSÖK BÉLA

TULIPÁNFA

Törzsök Béla

Tulipánfa

(Szolnok. MPI 1993. 57 p.)

1959 — a Felsőfokú Óvónőképző Intézet létrejöttének éve. Intézeti zenetanárként ekkor kerül testközelbe a Tulipánfa szerzője a magyar népzene elkötelezettje, a 3—7 éves korosztály mesevilágával. Itt szövődik életre szóló barátsága Sarkady Sándorral, a „Télkergető” szerzőjével is, akinek ez idő tájt születtek gyermekversei. Mindjárt szemet vet rájuk, mert nem tehet másképp.

„Igézetük delejes, bűvöletük vonz. Ellenállhatatlanul hívják dallamtestvéreiket. Akarva-akaratlan eleget téve így a kodályi intelemnek.

A jövő Magyarország zenészei pedig írjanak dalokat a kis embereknek (...) magyar zenei nyelven.”

Ajánljuk e könyvet minden magyar óvónőnek, osztálytanítónak, zeneóvodát vezető zenetanárnak, akik „a zene szép magvát” szeretnék elültetni gyermekeiknek lelkébe.

Barta Jenőné Tuka Antal
GYERE VELÜNK!

Játékos informatika 1. osztályosoknak és szüleiknek

Barta Jenőné—Tuka Antal

Gyere velünk!

(Játékos informatika 1. osztályosoknak és szüleiknek
Szolnok. MPI 1996. 48 p.)

A JÁTÉKOS INFORMATIKA OKTATÁS (JIO) területéhez kapcsolódó munkafüzet többéves tapasztalat alapján készült el.

Főbb témakörei:

- tájékozódás az informatikai környezetben.
- mozgások, irányok,
- memóriajátékok,
- algoritmizálás játékos feladatokkal,
- teknőcjáték, teknőc grafika.

A munkafüzet a témakörökhez kapcsolódóan sok gyakorló feladatot ad, bemutatja az otthon és az iskolában játszható fejlesztő játékokat, valamint a feladatokon és az összefoglalásokon keresztül tájékoztatja a tanulót és szüleit az elvégzett munkáról.

A munkafüzethez készült útmutató a pedagógusok munkáját segíti.

Emberismeret

(4. 5. 6. osztály)

Tantervi és módszertani útmutató.
Szolnok. MPI 4.o. 1994. 106 p. 5.o.
1994. 110 p. 6.o. 1996. 75 p.)

A XX. század végére igen nagy mennyiségű tudás halmozódott fel az emberről, az ember természeti és társadalmi meghatározottságáról, az egyén és a társadalom kapcsolatrendszeréről. E tudásanyag a pedagógia számára nélkülözhetetlen, hisz tárgya maga az ember.

Az emberre vonatkozó tudás iskolai szükségességét jelzi az is, hogy a NAT „Ember és társadalom” műveltségi területének része az Emberismeret.

A 10—11 éves korosztály számára összeállított program három nagy témakört ölel fel: Én ismeret; Én és a másik ember; Én és a világ. A két évfolyam tanítási anyaga spirális tantervi elrendezésben épül egymásra, s a műfaji elveknek megfelelően taglalja a célok, feladatok, követelmények, tartalmak struktúráját.

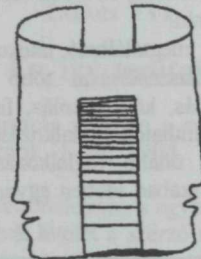
A 12 éves korosztály számára készült kötet a személyiség fejlesztését tűzte ki célul.

A tanterv és módszertani útmutató két nagy témakört ölel fel:

- az ember személyisége
- a személyiség megnyilvánulása.

EMBERISMERET

5. osztály

Az órák a gyermekek élményvilágából indulnak ki hozzáz irodalmi és képzőművészeti szemelvények, illetve feldolgozásukhoz feladatokat kapcsolódnak.

A kiadványok — melyeket a kistűjszállási Kossuth Lajos Általános Iskola Embertan műhelyének tagjai készítettek — megkönnyítik a pedagógus órai felkészülését, akár osztályfőnöki órák keretében, akár külön tantárgyként tanítják az Emberismeret.

Így is lehet!

(Problémamegoldást segítő játékok és gyakorlatok kézikönyve
Oktatási segédanyag önismeretei és konfliktuspedagógiai foglalkozásokhoz.
Szerk. Mrenáné Szakálos Ilona Szolnok.
ENCORE M. Konfliktusped. A. —
MPI, 1995. 142 p.)

A kézikönyvet összeállító csoport (Kingston Friends Workshop Group) a londoni központi kvéker hivatal támogatásával a nyolcvanas évek elején kezdett a kreatív konfliktuskezeléssel foglalkozni. Tapasztalataik azt mutatták, hogy a sikeres és erőszakmentes problémamegoldás alapja az önbizalom kiépítése. Ezzel biztonságérzetet lehet kialakítani a gyerekekben, ami lehetőséget ad számukra, hogy félelmeikről, rejtett érzelmeikről nyíltan szóljanak. Tökéletesebbé válik a kommunikáció, fejlődik az együttműködés, a gyermekek sokkal inkább képessé válnak arra, hogy pozitívan vélekedjenek saját maguk és mások értékeiről. Csökken a gyerekek közötti összeütközések száma, és kreatívabbá válnak a megoldások terén.

A kötetben megtalálható játékok és tevékenységek felhasználásával több korosztály (általános iskolás, középiskolás, felnőtt) számára is összeállíthatók foglalkozások osztályfőnöki órákra, önálló foglalkozásokra, óra keretben vagy szabad időben egyaránt.

Leimdorfer Tamás

Nem mese ez

(Konfliktus-megoldás csoportmunkában.
Szolnok. MPI, 1992. 37 p.)

A mesék világa mindnyájunk közös kincsestára. A kisebb gyermekekkel foglalkozók számára természetes, hogy meséket olvasnak, dramatizálnak, illusztrálnak vagy bábukkal játszanak el egy-egy kedvelt történetet. A középiskolában vagy a felsősoktatásban már nagyon ritkán emlegetjük a mesét. Leimdorfer Tamás kis könyve pedig azt ajánlja nekünk, hogy idézzük meg a régi, jól ismert mesék hőseit. Módszerének lényeges eleme, hogy nem egyéni, könyv fölé hajló töprengésre épít, hanem csoportmunkára. Figyeljük meg egy-egy mesehős „érveit”, s azt, hogyan látják őt a többiek.

S tapasztaljuk meg, mire juthatunk akkor, ha — varázspálca nélkül — egymásra figyelve próbálunk megoldani egy-egy nehéz helyzetet.

A kötetben leírja a módszer alapvető elméleti vázlatát, de fontosabbnak tartja magát a gyakorlatot. Talán logikusabb lenne az elmélettel kezdeni, általában úgy tanítunk. Az élet viszont nem ilyen: valódi problémákat állít eléink, s ezeket kell megoldanunk a rendelkezésünkre álló eszközökkel.

Leimdorfer Tamás 14 éves kora óta él Angliában. A londoni Quaker Peace and Service nevelési tanácsadójaként olyan pedagógiai eljárásokat gyűjt és közvetít, melyek — gyermekeknek és felnőtteknek — segítenek konfliktusaik megoldásában.

Smith, V.—Major, V.—
Mnatzagian, N.

Kortárs közvetítés

(Tanári kézikönyv és óravázlatok a
Kortárs közvetítés c. programhoz.
Szolnok. ENCORE M. Konfliktusped.
A., 1997. 110 p.)

Mit jelent a kortárs közvetítés? Maga a szókapcsolat is új még nálunk, s az elgondolás is bizonyára újdonságnak számít: meg kell tanítani a gyerekeket arra, hogyan oldhatják

meg konfliktusaitak társaik közreműködésével — azaz a felnőttek szokásos beavatkozása nélkül.

A szerzők, a „Bristol Mediation” munkatársai nemcsak elméletből ismerik, hanem gyakorlatban is kipróbálták azokat a módszereket, eljárásokat, amelyekkel az erőszakmentes konfliktusmegoldás természetes módon tanítható az iskolában. Nem leckeszerűen, hanem közös munkával, játékosan, s egyben fokozatosan tudatossá téve a folyamatot.

Tanári kézikönyv és program együtt van jelen ebben a könyvben. 10 foglalkozás tervét tartalmazza, s mindazt összefoglalja, amit a használnak az előkészítéshez, lebonyolításhoz tudni kell. Ötletes, fénymásolható mellékletei kifejezetten a kisiskolások szabályokat komolyan vevő játékoságához igazodnak.

Jó pillanatban jelent meg ez a könyv. Az iskolák többségében jelenleg készül a helyi nevelési program, s formálódnak a tantervek is. Mind a NAT alapelvei, mind az Ember és társadalom műveltségi területe fontossá és szükségessé teszik a hatékony kommunikációhoz szükséges készségek kialakítását, az önismeret fejlesztését, a konfliktusok megfelelő kezelését.

Szekszárdi Júlia

Utak és módok

(Pedagógiai kézikönyv a konfliktuskezelésről. Bp. ENCORE M. Konfliktusped. A. — Iskolafejl. A., 1995. 183 p.)

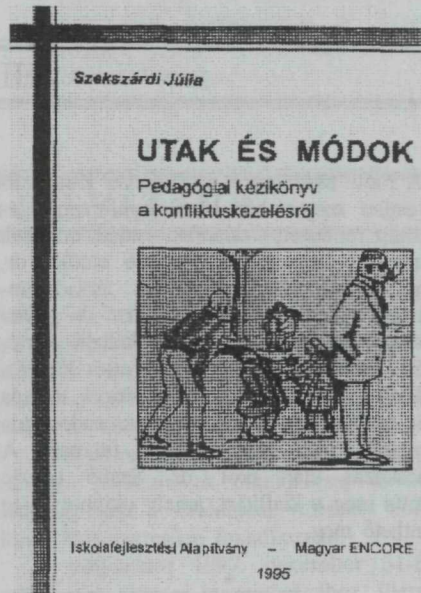
A kreatív megközelítésű, erőszakmentes konfliktusmegoldás módja elsajátítható, és a pedagógusok számára különösen fontos ennek megismerése. Részben azért, hogy maguk is alkalmazzák, részben pedig azért, hogy mindezt a tudást diákjaiknak is továbbadhassák.

A kézikönyv az erőszakmentes konfliktusmegoldás hazai és külföldi eredményeire támaszkodva összefoglalja a konfliktusok fajtáit, a konfliktuskezelő stratégiákat, a peda-

gógus lehetőségeit a konfliktusba való beavatkozásba.

Részletes képzési programot mutat be, az ENCORE hálózatban alkalmazott szemléletre és technikákra alapozva. Ennek főbb témakörei: a pozitív énkép kialakítása és megerősítése, az emberek közötti különbségek tudatosítása, az eredményes kommunikáció, asszertivitás, együttműködés, problémamegoldás, mediáció.

A kötet utolsó fejezete olyan bevált pedagógiai programokat mutat be, amelyek példaként szolgálhatnak a konfliktusok kreatív módszerekkel történő megoldására.

Lelkes Éva

Én így tanítok

(A kreativitás szerepe a nevelésben. Szolnok. MPI, 1994. 79 p.)

A kis kötet önéletrajz, s egyben pedagógiai esszé, melynek hitelét a szerző magyarországi és svédországi tevékenysége, széleskörű elméleti tudása, s a sorokból áradó gyermek-

szeretete adja. A kötetben szereplő növendékei 7—13 évesek. A szerző a drámajátékot és a videofelvétel adta lehetőségeket használta fel közös munkájuk során, hogy segítse az alkotó tanulást és a kreatív konfliktusmegoldást az osztályban. Így ír erről: „Az alkotva tanulás és az alkotó konfliktusmegoldás módszere egy és ugyanazon folyamat két megjelenési formája. Mind a kettő a kaoszban segíti eligazodni a gyermeket. Az egyik az információ kaoszában, a másik az önmegismerés kaoszában.

Sokszor hallom mint tényt és vádat, hogy ehhez a módszerhez sok idő kell. Nem taga-

dom. De a felhasznált idő minden pillanata megtérül. Akkor is, amikor az alkotva tanulás módszerével megmarad a tudás, és akkor is, amikor feloldódik vagy megoldódik a közösség és az egyén munkáját gátló konfliktusoktól terhes kaosz.

Végezetül csak annyit, hogy ez a módszer mindenféle iskolában, mindenféle közösségben felhasználható.

(Készítették:

*Erdősné Márta Mária és Garai Ildikó
— a Jász-Nagykun-Szolnok megyei
Pedagógiai Intézet munkatársai)*

HÍREK

A Finta Múzeum és a Túrkevei Kulturális Egyesület szeptember 13-án konferenciát és kiállítást rendezett Családfák, családi emlékek címmel. A tanácskozás levezető elnöke, dr. Varga Gyula az anyakönyvek társadalomnéprajzi jelentőségéről beszélt. dr. Őrsi Julianna „Miért kutatjuk családunk történetét?” című előadása után dr. Kotics József a tisztazugi válásokat elemezte. Végül Bolega Judit tartott beszámolót a vallási endogámia szerepéről egy pest megyei faluban. A tanácskozás után prof. dr. Szabó László nyitotta meg a kiállítást, amely október 31-ig tekinthető meg.

*

A Debreceni Agrártudományi Egyetem Karcagi Kutatóintézete Tiszántúli Mezőgazdasági Tudományos Napokat tartott. A konferencia fő célja volt a Tiszántúli mezőgazdasági fejlesztésének elősegítése, a kutatás-fejlesztés eredményeinek közreadásával, terjesztésével. A rendezvényen résztvevő hazai és külföldi agráregyetemek, főiskolák, kutatóintézetek, különböző intézmények és szervek oktatói, kutatói, szakemberei az agrárium fejlődését szolgáló mai aktuális kérdések mellett részletesen foglalkoztak olyan, a mezőgazdaság fenntarthatósága, a termőhelyvédelem, a térségfejlesztés és a tájhasznosítás témaköreibe tartozó kérdésekkel, amelyen jelentősen segí-

tik az agrárgazdaság XXI. századi felkészülését. A rendezvényen a DATE — elkötelezettségével egyezően — fő feladatként határozta meg az Alföld térség mielőbbi fejlesztésének elősegítését. A tudományos tanácskozáson a megjelölt témakörökben 99 előadás hangzott el, és 112 poszter került bemutatásra.

Az elhangzott előadások a plenáris ülésen:

- Benedek Fülöp, FM közigazgatási államtitkár: A mezőgazdaság helyzete és fejlesztésének lehetőségei
- dr. Patkós András, MKM főosztályvezető: Az agrár-felsőoktatás és a kutatás kapcsolata
- prof. dr. Stefanovits Pál, az MTA rendes tagja: Talajvédelem-talajjavítás és a fenntartható fejlődés összhangja
- prof. dr. Várallyai György, az MTA levelező tagja: A talaj vizsgáldalkodása és a környezet
- prof. dr. Kurucz Gyula, az MTA doktora: A mezőgazdaság helye, szerepe a térségfejlesztésben.

A plenáris ülésen elhangzott előadásokat mintegy 500—550 fő hallgatta meg, akik részt vettek az előadást követő poszterbemutatón is. A plenáris ülést ünnepi hangverseny, illetve a szakemberek találkozója zárta.

A tudományos tanácskozás második napján szekciótülésekre került sor. A kutató-fejlesztő munkák, illetve azok eredményeinek bemutatására az alábbi négy szekcióban került sor:

- Mezőgazdaság fenntarthatósága
- Termőhelyvédelem
- Térségfejlesztés-ökonómia
- Tájhasznosítás-állattenyésztés.

A szekciótüléseken mintegy 250 fő vett részt. A szekciótülést követően a DATE Kutató Intézet, Karcag kísérleteinek, kutató-fejlesztő bázisainak bemutatására került sor.

A plenáris- és a szekciótülések előadás- és poszteranyagait „Tiszántúli Mezőgazdasági Tudományos Napok” című kiadványban jelentettük meg. Az ötvenéves jubileumát ünneplő

Kutató Intézet a következő kiadványokat jelentette meg ebből az alkalomból:

- Jubileumi Évkönyv. Szerkesztette: dr. Józsa Árpád. Felelős kiadó: DATE Kutató Intézet, Karcag
- Kurucz Gyula: A melioráció ökonómiájának újabb kutatási eredményei. Felelős kiadó: GATE Fleischmann Rudolf Mezőgazdasági Kutató Intézet, Kompolt
- Az aszálykárok mérséklése. Szántóföldi növénytermesztés. Szerkesztette: dr. Nyíri László. Felelős kiadó: Mezőgazda Kiadó
- Amit a cirok- és madáreleség-félékről tudni kell. Szerkesztette: dr. Fazekas Miklós. Felelős Kiadó: DATE Kutató Intézet, Karcag

HELYTÖRTÉNETI PÁLYÁZATOK

A Magyar Nemzeti Múzeum, a Honismereti Szövetség és megyei egyesületei, valamint a múzeumok megyei igazgatóságai **helytörténeti pályázatot hirdetnek az 1997—1998-as évre**, nem hivatásos történészek számára, ifjúsági (14—20) és felnőtt (21. évtől) kategóriában.

Pályázni lehet Magyarország és a Kárpát-medence történetét felölelő, bármely helytörténeti témát feldolgozó munkával, amely a pályázat beküldésének időpontjáig nyomtatásban még nem jelent meg, és más országos pályázaton sem szerepelt.

A pályázaton kiemelt témaként ajánljuk feldolgozásra:

- Az 1848—49-es forradalom és szabadságharc emlékei, hagyományai (emléktáblák, szobrok állításának története, hozzáfűződő megemlékezések, helyi eseményei a szájhagyományban stb.);
- a szabadságharcban részt vett helyi személyek életútja.

Pályázni lehet még bármely más, szabadon

választott helytörténeti témával, amely Magyarország és határon túli magyarok lakta területek (elsősorban XX. század) ipar-, gazdaság-, művelődés-, politika- és egyháztörténetét dolgozza fel.

Nem pályázhatnak múzeumok, illetve tudományos intézmények munkatársai és olyan kutatók, akik a történelem valamely korszakával hivatásszerűen foglalkoznak.

A pályázatot 1997. december 31-ig a múzeumok megyei igazgatóságához, illetve a budapesti pályázóknak a Budapesti Történeti Múzeumhoz, **vagy 1998. január 1-ig** a Magyar Nemzeti Múzeum Legújabb kori Adattárához (1014 Budapest, Budavári Palota „A” épület (1250 Budapest, Pf. 23.) kell beküldeni, 2 példányban. A pályázatot legalább 20 gépelt oldalon (vagy ennek megfelelő oldalszámú kézirással), jegyzetekkel ellátva kell elkészíteni.

A pályázatra mind felnőtt, mind ifjúsági kategóriában elfogadunk egyéni és csoportos munkákat is. Egy pályázó több pályamunkát is beküldhet.

A pályázat díjai**Felnőtt kategóriában:**

I. díj:	30.000 Ft
II. díj:	25.000 Ft
III. díj:	20.000 Ft

Ifjúsági kategóriában:

I. díj:	15.000 Ft
II. díj:	10.000 Ft
III. díj:	5.000 Ft

A díjazásban nem részesült, de színvonalas dolgozatokat a bíráló bizottság döntése alapján tárgyjutalomban vagy dicséretben részesítik. Az elismerésben részesült dolgozatokat a Nemzeti Múzeum Legújabb kori Adattárában megőrizzük. A bíráló bizottság a rendelkezésre álló anyagi eszközök keretei között a fentiekől eltérhet.

Eredményhirdetés: 1998. júliusban.

(A pályázat eredményeiről egyéni értesítést csak a díjazottak kapnak.)

**Az MTA Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudományos Testülete,
a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Pedagógiai Intézet, Jász Múzeum,
a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Honismereti Egyesület,
a Jászkunság című folyóirat és a
Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok Igazgatósága**

**meghirdeti az 1997/98. évi Megyei Néprajzi és Nyelvjárési
Gyűjtőpályázatot**

Pályázni lehet néprajzi és nyelvjárési témájú, eredeti helyszíni, vagy levéltári gyűjtést tartalmazó Jász-Nagykun-Szolnok megyei vonatkozású pályamunkával, amely nyomtatásban még nem jelent meg.

Kiemelt témakör: Az 1848—49-es hagyományok továbbélése napjainkig (A téma feldolgozását a Szempontok az 1848-as népi hagyományok gyűjtéséhez” című útmutató segíti.)

Ajánlott témakörök:

- földrajzi nevek, személynevek, állatnevek;
- hagyományos paraszti földművelés és állattartás (az ezzel kapcsolatos hagyományos eszközanyag megváltozása);
- népi táplálkozás, a hagyományos konyhaberendezés;
- kihaló kisiparok (pl. fazekas, mézeskalácsos, kádár);
- település, építkezés;
- lakáskultúra, népi bútorok;
- népviselet (régii fényképek, családi fényképalbumok gyűjtése, adatolása);
- egy település ünnepi szokásai (kará-

- csony, húsvét, pünkösöd stb.), a szokások változása, átalakulása;
- az emberélet fordulóihoz fűződő népszokások (születés, keresztelő, házasság, lakodalom, temetés, temető), újabb családi ünnepek, szokások;
- néphiedelmek, babonás szokások;
- népi gyermekjátékok (énekes-táncos, sportjátékok, játéktárgyak stb.);
- népzene — egy település vagy személy népdalkincsének összegyűjtése;
- paraszti önéletrajzok — egy törzsökös pásztorcsalád élete, családtörténet;
- a népművészet továbbélése, folklorizmus;
- néprajzi témájú archív fényképek és adatolt családi fotóalbumok gyűjtése;
- fotó-, diaszorozat és videofilm készítése bármilyen néprajzi témából.

A megyei pályázat díjai**Felnőtt egyéni kategória**

I. díj	10 000,— Ft
II. díj	8 000,— Ft
III. díj	6 000,— Ft
IV. díj	4 000,— Ft

Szakköri díjak

I. díj	10 000,— Ft
II. díj	8 000,— Ft
III. díj	6 000,— Ft
IV. díj	4 000,— Ft

Ifjúsági kategória

I. díj	6000,— Ft
II. díj	4000,— Ft
III. díj	3000,— Ft
IV. díj	2000,— Ft

A pályadíjak a pályázatok színvonalától függően megoszthatók, illetve visszatartathatók. Nem pályázhatnak múzeumban vagy néprajzi intézményben dolgozó szakemberek.

A pályázatokat két azonos példányban a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok Igazgatósága címére — Szolnok, Pf. 128, 5001 — kérjük beküldeni. Beküldési határidő: 1998. február 20.

A pályamunkán fel kell tüntetni a szerző nevét, pontos címét, foglalkozását.

A határidőn túl beérkező pályamunkák díjazásban nem részesülnek. A pályázatok először megyei elbírálásban vesznek részt, a színvonalas pályázatokat a megyei zsűri továbbítja az országos döntőbe.

A megyei pályázatok eredményhirdetése: 1998. március.

*Jász-Nagykun-Szolnok Megyei
Múzeumok Igazgatósága
5001 Szolnok, Kossuth tér 4., Pf. 128.*

**A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok Igazgatósága,
a jászberényi Jász Múzeum
a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Honismereti Egyesület,
az MTA Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudományos Testülete,
a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Pedagógiai Intézet
és a Jászkunság folyóirat**

HELYTÖRTÉNETI PÁLYÁZATOT

hirdet kutatással, gyűjtéssel nem hivatás-szerűen foglalkozók számára.

Pályázni lehet bármely helytörténeti téma feldolgozásával, mely megyénkhez vagy annak kisebb régiójához, valamely településéhez kapcsolódik. Pályázni nyomtatott formában meg nem jelent, kiadás alatt nem álló munkával lehet. Idén kiemelten

— Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc helyi hagyományai (emléktáblák, szobrok állításának története; hozzá fűződő megemlékezések; helyi eseményei a szájhagyományban, stb.)

— A szabadságharcban résztvevő helyi személyiségek életútja

című témákat ajánljuk feldolgozásra. A

beküldött pályamunkák a Damjanich János Múzeum Helytörténeti Adattárába kerülnek, azokat kéziratnak tekintjük és az érvényben lévő jogszabályok szerint kezeljük. A pályázat alapkövetelménye, hogy a pályázó közgyűjteményben levő vagy oda be nem gyűjtött eredeti történeti forrásokra, muzeális értékű tárgyakra, levéltári és egyéb dokumentumokra, fotókra, egyéb ábrázolásokra, visszaemlékezésekre stb. támaszkodjék, s jegyzeteiben azok pontos lelhelyét tüntesse fel. Egy-egy átfogó téma feldolgozása esetén résztanulmányok elkészítését és beküldését is javasoljuk.

A pályázatot ifjúsági (20 év alatti) és felnőtt korú kutatók számára hirdetjük meg, rajtuk kívül pályázhatnak csoportok: ifjúsági és felnőtt honismereti szakkörök, egyéb közösségek is.

A pályázat díjai

Felnőtt egyéni kategória

I. díj	10000 Ft
II. díj	8000 Ft
III. díj	6000 Ft

Ifjúsági egyéni kategória

I. díj	8000 Ft
II. díj	6000 Ft
III. díj	4000 Ft

Csoportos kategória

I. díj	8000 Ft
II. díj	6000 Ft
III. díj	4000 Ft

A pályadíjak megoszthatók, illetve visszatartathatók. A nem díjazott színvonalas munkák könyvtalomban részesülnek.

A pályamunkákat két megegyező példány-

ban a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok Igazgatósága címére kérjük beküldeni (Szolnok, Pf. 128. 5001). Kérjük, a borítékon tüntessék fel: TÖRTÉNELEM. Lezárt borítékban helyezték el a pályázó adatait: a pályázó(k) neve(i), a pályázó csoport megnevezése; életkor, foglalkozás; munkahely, iskola; a pályamunka címe. A pályázat jeligé, ezért a jeligét és a kategóriát a borítékon kérjük jelezni! A pályázat beküldési határideje: **1998. február 15.**

Az eredményhirdetés időpontjáról pályázóinkat értesíteni fogjuk. A pályázni kívánóknak igény szerint felvilágosítást (kérdőíveket, gyűjtési szempontokat stb.) a Damjanich János Múzeum, valamint a területileg illetékes tájmúzeumok munkatársai nyújtanak.

Minden kedves pályázónknak eredményes munkát kívánunk!

*Jász-Nagykun-Szolnok Megyei
Múzeumok Igazgatósága*

ELŐRE TEKINTŐ

A magyar tudomány napja

A MTESZ — Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége — kezdeményezésére a Magyar Köztársaság Kormánya november 3-át a magyar tudomány napjává nyilvánította.

Hogyan lett jeles napjaink sorában külön „tudomány napja”, és miért éppen november 3-a lett ez a nap?

Az egyik javaslat szerint — miként a költészet napja évről évre egy nagy költőnk, József Attila születésnapja —, a tudomány napja a legnagyobb magyar tudós, Bolyai János születésnapja legyen. A másik javaslat szintén szimbolikus születésnapot javasolt, ez a nap Széchenyi Akadémiájának születésnapja: november 3.

A születésnapok csodálatos egybeesése

folytán ez a nap egyszerre Bolyai és Széchenyi napja, Bolyai János és a Magyar Tudományos Akadémia születésnapja.

A MTESZ megyei szervezete, a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Önkormányzattal, az MTA Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudományos Testületével és Szolnok Megyei Jogú Város Önkormányzatával közösen 1997. november 3-án 10 órai kezdettel a Tudomány és Technika Házában (Szolnok, Kossuth Lajos út 4.) tartja a magyar tudomány napja megyei rendezvényét.

Reményeink szerint minden évben november 3-án megtartandó rendezvény lesz, ezért az első alkalmat méltóan, de nem egyszeri esetként szeretnénk megrendezni. A megyei tudományos műhelyeknek, kutatóknak publicitását is szeretnénk biztosítani.

Sokszor sajtó szakmai köreinkben is meglepetés, hogy megyénkben, városunkban élő kollégánk tudományos eredményeiről megyén kívülről értesülünk. És lám, a szervező munka

során szembekertültünk olyan ténnyel is, hogy a szakma Európa-, sőt világszerte ismeri és elismeri néhány olyan embertársunkat, akik itt élnek közöttünk, csak a másik szakterület művelői erről vajmi keveset tudnak.

Míg a 70-es, 80-as években a megyénkben élő tudományos fokozattal rendelkezők száma 10—20 között mozgott, míg napjainkban számuk már — ismereteink szerint — meghaladja a másfél százat. A tudományos fokozattal nem rendelkező gondolkodókkal, fejlesztőkkel együtt hatalmas szellemi kapacitás ez, amely egy nehéz evolúciós fejlődésen keresztül előbb-utóbb a megye fejlődésében is megmutatkozik.

Ezért sem sajnáljuk, hogy a nagy érdeklődést kiváltott első alkalom kicsit eklektikus rendezvényt eredményez. A várható 29 elő-

adás a tudományterületek széles skáláját öleli fel, témában és időhorizont tekintetében egyaránt.

A szakmáját szerető kutatóknak, előadónak, a rendezvényt megtisztelő valamennyi résztvevőnek érdekes lesz az a kép, ami a megye tudományos életéről elénk tárul.

Bízunk abban is, hogy a középiskolák, főiskolák vezetői lehetővé teszik néhány jó képességű és tudományok iránt érdeklődő diák számára, hogy részt vegyen a rendezvényen.

Minden bizonnyal nem elhamarkodott az a szándék sem, hogy már most megkezdjük az 1998. november 3-i tudomány napja megyei rendezvényének szervezését.

Pelikán Lajos

KÖTETÜNK SZERZŐI

Bajomi Iván, egyetemi adjunktus (ELTE Szociológiai Intézet)

Béres Jenő, gimnáziumi igazgató (Verseghy Ferenc Gimnázium 5000 Szolnok, Tisza park 1.; Tel.: 56/378-613)

Erdészné Molnár Marietta főiskolai adjunktus (Jászberényi Tanítóképző Főiskola 5100 Jászberény, Rákóczi út 53.; Tel.: 57/412-155)

Horváth Tibor, gimnáziumi igazgató (Széchenyi István Gimnázium 500 Szolnok, Széchenyi I. krt. 16.; Tel.: 56/340-555)

Jakatics Árpád igazgató (Megyei Pedagógiai Intézet Szolnok, Mária út 19.; Tel.: 56/371-604)

Juhász Lászlóné igazgató (Kossuth Lajos Általános Iskola és Speciális Szakiskola 5340 Kunhegyes, Kossuth u. 43. Tel./fax: 59/326-121)

dr. Patay István főiskolai tanár, főigazgató (Mezőgazdasági és Gépészeti Főiskolai Kar 5400 Mezőtúr, Petőfi tér 1.; Tel.: 56/350-070)

Pelikán Lajos (MTESZ JnKSz Megyei Szövetsége, Szolnok, Kossuth Lajos út 4.)

Palkó Tibor főiskolai adjunktus (Jászberényi Tanítóképző Főiskola 5100 Jászberény, Rákóczi út 53.; Tel.: 57/412-155)

dr. Pethő László, főiskolai tanár (Jászberényi Tanítóképző Főiskola 5100 Jászberény, Rákóczi út 53.; Tel.: 57/412-155)

Pereszlényiné dr. Kocsis Éva, tanácsos, középiskolai tanár (J-Nk-Sz Megyei Önkormányzat 5001 Szolnok, Kossuth Lajos u. 2.; Tel.: 56/379-933)

Rebicsek Lászlóné vezető óvónő „Maci” Alapítványi Óvoda, Jászberény

Szabó Lajos, gimnáziumi igazgató (Bercsényi Miklós Gimnázium 5200 Törökszentmiklós, Almásy út 1.; Tel.: 56/390-002)

dr. Ürmössy Ildikó, osztályvezető (J-Nk-Sz Megyei Kereskedelmi és Iparkamara 5001 Szolnok, Verseghy park 8. II. em., Pf. 257; Tel/Fax: 56/370-005)

dr. Vadász István muzeológus, a földrajz-tudományok kandidátusa (Kiss Pál Múzeum Tiszfűred, Pf. 16. 5351; Tel.: 59/ 352-106)

JÁSZKUNSÁG □ XLIII. ÉVF. 5. SZÁM □ 1997. szeptember-október

AZ MTA JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYEI TUDOMÁNYOS TESTÜLETE FOLYÓIRATA

A szerkesztőség címe: Jászkunság, 5000 Szolnok, Kossuth tér 4.

Szerkeszti a szerkesztőbizottság. Felelős szerkesztő: Szabó László

A „Neveléstudományi különszám” szerkesztője: Pethő László

A szerkesztőbizottság tagjai: Józsa Árpád, Hamar József, Boronkai Piroska, Pethő László, Nyári Katalin, Szabó József, Pelikán Lajos, Vass Lajos, Vadász István, Madaras László, Vörös Miklós, Újlaki Csaba, Pár Nándor, Barabás Imre, Nemes András

Olvasószerkesztő: Fábián Péter. Grafika: Tóth Lajos. Tipográfia és tördelés: Bodolai Mária.

Szerkesztőségi titkár: Pató Ágnes

ISSN 0448-9144

A címlapon a szolnoki Széchenyi körúti „Piros iskola” rajzsakkörének munkája látható

Kéziratokat nem őrzünk meg és vissza nem küldünk.

Kérjük szerzőinket, hogy írásaikat lehetőleg mágneslemezen (floppyn) rögzítve is küldjék meg.

Megrendelhető a szerkesztőség címén.

Kapható a J-Nk-Sz Megyei TIT Könyvesházában és a Művelődési Központ KHT-ban (Szolnok)

Készítette a Kapitális Nyomdaipari Bt.

Felelős vezető: Kapusi József

TARTALOM

NEVELÉSTUDOMÁNYI KÜLÖNSZÁM

TÁRSADALOM

Pereszlényiné Kocsis Éva: Jász-Nagykun-Szolnok megye közoktatása	221
Jakatics Árpád: Cél az egységes rendszer, decentrumokkal A pedagógiai szakszolgálatok fejlesztésének megyei tervéről	231
Pethő László: Merre tartanak a megye gimnáziumai? Vitaindító szerkesztőségi kerekasztal-beszélgetés	234
Patay István: Még minden lehetőség nyitott A mezőtúri főiskolai kar perspektívája	240
Ürmössy Ildikó: A gazdasági kamarák és a szakképzés Közvetítenek a gazdaság, a vállalkozók és az állam között	247
Vadász István: Versenyképes munkaerő és közösségi ember A J-Nk-Sz megyei civil szervezetek felnőttképzési tevékenységéről	252
Juhász Lászlóné: Mesterségek iskolája Kallódó gyerekek megmentése Kunhegyesen	258
Bajomi Iván: Iskolamentő harcok Franciaországban	262
Erdészné Molnár Marietta–Rebicsek Lászlóné: Amerikai–magyar óvodai program	266

TEKA

Serfőző János: Csodás alkotás Martfűn	269
Könyvespolc	
Alkotó pedagógusok munkái: Kézikönyvek, segédletek, módszertani anyagok	269
Nagy Jenőné: Zenei nevelés az óvodában	270
Törzsök Béla: Tulipánfa	270
Barta Jenőné–Tuka Antal: Gyere velünk!	271
Emberismeret	271
Így is lehet	272
Leimdorfer Tamás: Nem mese ez	272
Smith–Major–Mnatzaganian: Kortárs közvetítés	272
Szekszérdi Júlia: Utak és módok	273
Lelkes Éva: Én így tanítok	273
Hírek	274
Helytörténeti pályázatok	275
Előre tekintő	278
Kötetünk szerzői	279

Ára: 168,— Ft